

viam esse cognovit. « Et panem otiosa non comedit. » A Unde Psalmista : « Labores, inquit, manuum tuarum, quia manducabis (Psal. cxxvii, 10). » Et Apostolus : « Laboret unusquisque manibus suis operando quod bonum est (Ephes. iv, 28). »

« Surrexerunt filii ejus. » Non jacuerunt, inquit, non dormierunt, imo surrexerunt, steterunt, matrisque beatitudinem prædicaverunt. Quis enim prophetarum, vel apostolorum hujus beatitudinem non prædicavit ? « Et vir ejus laudabit eam ; » sicut scriptum est : « Laudabuntur omnes, qui jurant in eo (Psal. lxxii, 4). » Sed quomodo laudabuntur ? Vis audire quomodo ? « Esurivi, inquit, et dedistis mihi manducare ; hospes fui, et collegistis me, nudus, et cooperuistis me (Math. xxv, 35). » Hæc erit laus Ecclesiæ. Sic vir ejus laudabit eam.

« Multæ filiz congregaverunt divitiâs. » Quantum enim ad creationem, sive boni, sive mali, omnes Dei filii esse dicuntur. Multæ filiz igitur divitiâs habuerunt. Sapientes enim fuerunt Judæi, sapientes et philosophi. « Hæc autem supergressa est universas ; » quoniam non mundanam, nec eam quæ inflat, sapientiam didicit : « Super senes intellexi, quia mandata tua quæsi (Psal. cxviii, 100). »

« Fallax gratia, et vana est pulchritudo. » Fallax, inquit, gratia, vana sapientia, inutiles divitiæ multorum sunt. Gratia quidem hæc omnia dicuntur, quoniam gratis omnibus, et sine pretio datur. Unde Apostolus : « Quid enim habes, inquit, et non accepisti ? » (I Cor. iv, 7.) Et Psalmista : « Non est qui se abscondat a calore ejus (Psal. xviii, 7). » Omnes C igitur gratiarum aliquid habent ; in pluribus tamen fallaces gratiæ inveniuntur. Quamvis gratis omnibus a Domino datur : « Omnis enim sapientia a Domino Deo est (Eccli. i), » tamen fallax est, si quidem non Domino servit, quæ non a virtutibus, sed a coloribus fit, quæ non æterna, sed transitoria est. « Mulier « timens Dominum ipsa laudabitur. » Ecclesia videlicet, quæ in timore, et tremore Domino famulatur, ipsa salvabitur. Laudabitur itaque a Deo, laudabitur ab operibus sanctis, laudabitur et ab hominibus, et ab angelis.

« Date ei de fructu manuum suarum. » Vos, inquit, mater Ecclesia genuit, vos plantavit, vos doeuit coluit, et rigavit. Date igitur ei de fructu manuum vestrarum, servite ei, obedite ei, et sicut matri sanctissimæ per omnia credite. Quamvis enim omnes fideles Ecclesiæ sint ; illi tamen principaliter hoc nomine censentur, qui cæteros regunt et docent. His autem serviendum est, « Quoniam dignus est, inquit Dominus, operarius mercede sua (I Tim. v, 18). »

« Et laudent eam in portis opera ejus. » Laudant : equidem opera sua in portis Ecclesiam, quando bona, quæ ipsa agit, nos videntes et audientes eam laudibus exaltamus. Cum enim apostolorum actus narrantur, nonne apostolos in auditu laudant auribus. B que fidelium, quæ tanquam portæ sunt, quibus ad intima cordis verba penetrant.

Laudant itaque :

Certissime cognovimus
Quod sermo Salomonicus
Mulierem fortissimam
Significat Ecclesiam.

Hunc Rex sapientissimus
Regumque potentissimus
Adveniens in hominem
Sibi delegit conjugem.

In hac prophetæ plurimi
Apostoli, episcopi,
Confessores et martyres,
Vidua simul et virgines.

Cum tu tamen Felicitas
Filios itaque prædicas
Quæ cæteris communia
Eibi videntur propria.

Tu fortis, et fortissima
Mulier prudentissima
Constans, et constantissima
Felix, et felicissima.

Per te laus sit ingenito
Gloria unigenito
Cum Spiritu paraclito
Consolatore inçlyto. Amen.

S. BRUNONIS ASTENSIS

EPISCOPI SIGNIENSIS

EXPOSITIO IN CANTICA CANTICORUM

INCIPIIT LIBER

SCIR HASCIRIM SEU CANTICUM CANTICORUM

AUCTORE EODEM

605 CAPUT PRIMUM.

« Osculetur me osculo oris sui. » Vox prædictæ mulieris.

Multa, inquit, mihi, cœlestis regis legati, sæpe nuntiastis, multa de nobilitate, de divitiis, de fortitudine, de pulchritudine, multaque de viri sapien-

tia retulisti. Vidi Moysen, vidi Eliam, vidi Jeremiam, vidi David, vidi et alios, qui ipsius adventum mihi nuntiaverunt. Credo verbis, amore langueo, parata sum, cessent legati; jam ipse veniat, manifestetur, figat oscula, dei amplexus, proprioque ore mihi loquatur. (888) Apostropha. Te, inquit, diligo, et desidero, te audire, te videre concupisco. Quare hoc? « Quia meliora sunt ubera tua vino. » Vinum mihi Moyses, vinum mihi ceteri prophetae dederunt amarum, et forte, austerum, et ad bibendum asperum. Gravia enim non solum factu, verum etiam dictu sunt prophetarum verba. Nam ut dicere, et pronuntiare omittam, vix in quibusdam intelligi possunt. Christi vero prædicatio vinum in lac convertit. Duo quippe ubera duo sunt testamenta, (889) quæ Christus docendo, et exponendo, lacteam, dulcemque suavitatem retraxit. Quos enim lex occidere videbat, ipse misericorditer sanabat. Mulierem namque in adulterio deprehensam Judæi lapidare volebant, Christus autem, « Non ego te condemnabo (Joan. vii, 40), » inquit. Sunt autem hæc verba vino meliora. « Fragrantia unguentis optimis. » Quid per unguentum; nisi septiformis gratia Spiritus sancti? (890) His autem fragrant, splendent, et redolent et novum et vetus testamentum. Hunc odorem Christi prædicatio inferebat; quoniam alios sapientes, alios intelligentes, alios fortes, alios pios faciebat. « Et odor unguentorum tuorum super omnia « aromata. » Per aromata quidem quasunque res odoriferas intelligimus. Sed quid tanti odoris, tantæque suavitatis, ut ipse spiritus esse possit, quo Apostolus repletus dicebat: « Christi bonus odor sumus Deo? » (II Cor. ii, 15.) Vox Ecclesie ad Christum: « Unguentum effusum (891) est nomen tuum. » Tuum, inquit, nomen, quasi unguentum effusum cunctis credentibus præbuit sanitatem. Christus namque a chrismate dicitur, in quo nomine baptismatis aqua mundati omnes Christiani vocamur. Hoc igitur nomen super electos diffusum Spiritus sancti gratia eos conjunxit. « Ideo adolescentulæ dilexerunt « te. » Adolescentulæ quidem primitivæ, novæque Ecclesie intelliguntur, quæ nuper Deo genitæ, et baptizatæ, et femineo more fragiles erant, natosque

(888) Ita ex Isaiæ oraculo cap. xxxv, 22: *Dominus judex noster, Dominus legislifer noster, Dominus rex noster, ipse salvabit nos*, sensit Origenes, et cum eo S. Hieronym., epist. 146. ad Damasum; S. Joan. Chrys., hom. 8, in Symbolum, quæ est de Turturo Tom. V, aliique.

(889) Philonem Carpathium eandem dedisse interpretationem constat; cujus verba sunt apud Ghislerium.

(890) « Quidam, ait Ghislerius, per Christi unguenta spirituales illius gratiam designatam arbitrantur, quæ præferatur unguentis iis quæ Moysen ex præcepto Dei composuisse legimus, quæque figuram horum exstitisse novimus: atque adeo præferri, inquit, Christum ipsum, quem Pater unxit Spiritu sancto, verbis legis ac prophetarum, quorum Ecclesia (quæ hic loquitur) usum habuit, atque notitiam. » Ejusque expositionis auctores ait Origenem, Theodoretum, Bedam, etc.

(891) Vulgata habet: *Oleum effusum*; sed unguentum usurparunt alii ex versione LXX; Si-

non multos pepererant. Hæc autem pristina vetustate relicta, sanctoque Spiritu accepto, Christum totis viribus, omnique maternitatis affectu dilexerat. Vox Ecclesie ad Christum:

« Trahe me post te. » Post se namque Christus eos trahit, quicumque eum imitantur, ut qui ipsius imperio super cælos exaltantur: « Nemo ascendit in cælum, nisi qui de cælo descendit (Joan. iii, 13). » Ipse quidem per se ascendit, qui et perfectus **606** Deus est, et perfectus homo. Cæteri autem, quoniam per se ascendere nequeunt, verum etiam necesse est. Trahuntur igitur, sicut ipse Dominus ait: (892) « Cum a terris exaltatus fuero, omnia traham ad me ipsum (ibid. xii, 32). » — « Et curremus in « odorem unguentorum tuorum, » id est in suavitate virtutum, prædicationum et gratiarum. In istarum namque odorem currunt, qui earum suavitate et dulcedine capti incessanter bonæ operantur. Qui enim vitis fœtent, eis quidem hæc omnia non redolent. Vox sponsæ ad adolescentulas: « Introduxit « me rex in cellaria sua. » Mutatio personæ. Jam, inquit, in cellaria sua, et in æterna tabernacula fide et spe me Rex regum introduxit. Possimus etiam per cellaria singulos prophetarum libros intelligere, in quos Ecclesia introducta, spirituali vino inebriatur (893). Unde Psalmista: « Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ (Psal. xxxv, 9). » Apostropha. « Exsultabimus, et lætabitur in te. » Cum enim Dei laudes, et magnificentias in sacris voluminibus ecclesiastici viri reperiunt, in tanto talique viro exsultant, et lætantur. Denique cum ad summam illam beatitudinem pervenerunt, summis et æternis bonis receptis, in eo solo exsultabunt. « Me « mores uberum tuorum super vinum. » In te, inquit, exsultabimus uberum tuorum memores super vinum venientium. Venit lac super vinum, venit Novum Testamentum super Vetus; temperatum est vinum, dulcis, mitis, et intelligibilis facta est lex. Consummatum est igitur super domum Israel, et super domum Juda Testamentum Novum. (894) « Reges di- « ligunt te. » Qui enim se ipsum, et alios regit, vera definitione rex appellatur. Reges enim sunt apostoli, episcopi, et sacerdotes. Apostoli autem nisi Chri-

riaca Vatabli, et aliorum, ut docet Cornelius a Lapide. His addimus Matth. Cantachuzenum in Latino versum a doctiss. Vincentio Riccardo Cler. Reg. Romæ an. 1624. De præstantia nominis Jesu fuse disseruerunt sancti Patres; ut docet super cit. Ghislerius.

(892) « Non enim currere quis valet per viam mandatorum Dei, nisi per ipsam trahatur gratiam. » Ita S. Greg. papa, Beda, Cassiod., etc.

(893) Hujusmodi interpretatio est juxta Cassiodorum, et Bedam, ut apud Ghislerium. Alii mysteriorum divinorum revelationem intelligunt. Ita Cantachuzenus.

(894) Ita lectio Riccardiani codicis: at Vulgata habet: *Recti diligunt te*. Et omnes commentatores huic versioni conformantur; inter quos S. Gregorius ait: « Rectitudinem esse fundamentum dilectionis Dei, sicut et dilectio Dei est perfectio dilectionis; » idemque docet Cassiodorus. Ricardus vero ex Cantachuzeno legit: *Rectitudo dilexit te*

stum diligenter, pro eo quidem non morentur. Diligent igitur reges et recti, a quo sunt reges, et recti. Vox synagogæ: « Nigra sum, sed formosa, sicut filia Jerusalem. » Nigram se dixit pro ignobilitate generis: formosam vero propter penitentiam et fidem (895). Hoc autem gentium Ecclesia, vel apostolicus cœtus dicit. Vos, inquit, filia Jerusalem, filia Libani, filia candidationis estis. Ego autem filia Cedar, filia tenebrarum, filia cervorum fui. Ego populus, qui sedebat in tenebris. Ego sum, cui dictum est: « Fuistis aliquando tenebræ (Ephes. v, 8). » Consentio igitur, quia nigra sum, quoniam in peccatis nata sum: secundum creationem, pristinamque vitam nigra; secundum regenerationem autem super nivem dealbata. « Formosa sum; » sed ubi formosa? In oculis, in auribus, omnibusque membris. Deformes enim oculi sunt, quod deformia et turpia videre concupiscunt; deformes aures, quod vaniloquia, et scurrilitatem audire delectantur. E contra vero « quam speciosi pedes evangelizantium pacem, evangelizantium bona (Rom. x, 15)! » Nigra sum exterius, pulcherrima vero, et formosa interius. Nigra videtur homini, quod videt; pulcherrima, quod hominem latet. Homo enim faciem, Deus autem corda considerat.

« Sicut tabernacula Cedar. » Cedar tenebræ interpretatur. Tenebrarum vero nigredo sola luce fugatur. Erat igitur Ecclesia nigra sicut tabernacula Cedar, quæ a sole justitiæ illuminata candida facta est. Unde Evangelista: « Et lux, inquit, in tenebris lucet, et tenebræ eam non comprehenderunt (Joan. 1, 5). » Cedar quidem tabernacula sunt, in quibus tenebrarum principes inhabitant. Denique secundum carnem non majoris pulchritudinis sunt justi quam injusti. « Sicut pelles Salomonis. » Nigra, inquit, sum, sicut tabernacula Cedar, formosa vero sicut pelles Salomonis. Non me igitur despiciat Salomon; si quidem mea pellis pelli suæ convenit. Est igitur Ecclesia inter mulieres speciosa, atque formosa, quoniam quidem prædictus Salomon, « Speciosus est forma præ filiis hominum (Psal. xlii, 3). » Vox Ecclesiæ: « Nolite considerare quod fusca sim. » (896) Hoc autem in persona dicitur apostolorum. Fusca, inquit, sum, et quantum ad exteriorem formam deformis sum; non uncta, non crassa, non delicata, imo hispida, et ad videndam gravis. Hæc autem nemo despiciat: sed quæ interius sunt, subtilius cogitet. « Quia decoloravit me sol. » (897) Non in umbra quievi, non in lecto me otio dedi.

(895) *Fusca sum* (exponit S. Ambros. ser. 2 in ps. cxviii): « Per culpam, decora per gratiam, fusca per vitium, decora per lavacrum. Fusca sum, quia peccavi; decora, quia jam me diligit Christus. » Concordat August. serm. 201, de Tempore.

(896) Ex Cantachuz. vertit Riccardus: « Non intueamini, quod nigra sim; quoniam non est intuitus me sol. » Quibus subjicit: « Nam et si nondum verum illud in me apparuit lumen, apparebit tamen, et illustri gloria perfundar. »

(897) In plures interpretationes super hunc locum abierunt Patres, ut videre est apud Calmetum, Cor-

A Quid igitur? In vinea laboravi, agrum excolui, vigilavi, jejunavi, sole insuper multas adversitates perpessa decolorata sum, et fusca. Quid mirum? Vox Synagogæ: « Filii namque matris meæ pugnaverunt contra me. » Mihi, inquit, quietudinis fuit facultas, quoniam necessaria parere, et **607** contra hostes pugnare necesse erat: Non enim solum barbari, verum etiam filii matris meæ mihi bellum inferebant. Foris igitur pugnae, intus timores, hinc tyrannorum gladius, hinc Judæorum, et hæreticorum disputatio (898). Matrem suam Judæam, vel synagogam intelligas. Unde Apostolus: « Cum, inquit, placuit ei qui me segregavit ex utero matris meæ (Galat. 1, 15), » etc. Possumus autem per hanc matrem, iniquitatem intelligere. Unde Psalmista: « Quoniam in iniquitatibus conceptus sum, et in peccatis concepit me mater mea (Ps. l, 7); » inquit: « Filii matris meæ pugnaverunt in me. » Hoc est impugnaverunt me corporis passiones, carnis illecebræ decoloraverunt me, ideo sol justitiæ mihi non refulsit (899).

« Posuerunt me custodes in vineis. » Quis igitur, nisi pro arcendis furibus ponit in vineis custodes? Unam Deus vineam plantavit, quæ quoniam in amaritudinem conversa est, multæ aliæ vineæ plantatæ sunt. Unde et illud: « Et seminaverunt agros, et plantaverunt vineas (Ps. cvii, 37). » In his apostolus positi sunt custodes, ne eam vindemiarent omnes qui prætergrediuntur viam. « Vineam meam non custodivi. » Vineam, inquit, unam reliqui, vineas autem multas custodivi (900). Multæ autem vineæ multæ sunt Ecclesiæ. Una vero synagoga est. Hanc autem reliquerunt apostoli, sicut scriptum est: « Vobis oportuerat primum loqui verbum Dei, sed quia repulistis illud, et indignos vos fecistis æternæ vitæ, ecce convertimur ad gentes. (Act. xiii, 46). » Potest et sub interrogatione hoc legi. Vineam meam non custodivi? Custodivi utique. Quod autem prius pluraliter, dein vero singulariter vineam posuit, unitatem Ecclesiæ figuravit, quæ quamvis secundum locorum qualitatem dividatur, in fide tamen et dilectione una est. Hanc autem custodierunt apostoli et doctores, ne Arius, Sabellius, cæterique fures aliquem dolose racemum subriperent, neve quemque fidelem ab Ecclesia separarent. Vox Ecclesiæ ad Christum: « Indica mihi, quem diligit anima mea, ubi pascas, ubi cubes in meridie (901). » Indica mihi, inquit, fac me scire, firmiterque cognoscere, o pastor, o rector, quem tota mente, omnibus viri-

nelium a Lapide, et Ghislerium. Placuit Brunon. Cassiodorio, et Bedæ ad hæerere.

(898) Juxta Origenem hæc dicta intelliguntur ab Ecclesia primitiva, enarrante pugnas illas quas sustinuit a Judæis filii synagogæ matris suæ. Idem sentit Cantachuzenus.

(899) S. Ambros. lib. de Isa. et anima, c. 4.

(900) « Ex inobedientia erga prophetas id contingit mali synagogæ, ut non custodierit propriam vineam legis divinæ. » Ambros. serm. 2. ps. cxviii, v. 1.

(901) Cantachuzenus his animam divinum sponsu-

bus dilexi, et diligo (902); indica mihi, ubi gregem pascas, quo in loco, quibusve cibis oves tuas nutrias. Dei namque oves in conventu prædicationis, et sacris voluminibus pascuntur. Illis autem episcopis etiam indicatum est, qui canes muti non latrare valentes, Dei animalia fame perire patiuntur. « Ubi cubes in meridie. » Quid per meridiem nisi nimis æstuantem sanctorum afflictionem (903)? Dic inquit, dic pastor, ubi in meridie cubas, ubi es, cum sancti affliguntur, ubi es cum a lupis agni tui dilaniantur? Nonne tu es ille qui, ut bonus pastor, animam pro ovibus ponis? Gravis est æstus, sitiunt oves, uruntur calore. Duc ad portum, duc ad umbram. Scio; dices: In te sum, in te cubo et requiesco. « Super quem enim requiescit spiritus meus, nisi super humilem, et quietum, et timentem verba mea? » (Isa, lvi, 2.) Itemque: « Nescitis, quia templum Dei estis, et Spiritus sanctus habitat in vobis? » (Cor. iii, 16.) Cur igitur tribulor? Scio, inquit, quoniam per multas tribulationes oportet nos intrare in regna cælorum. Vera est responsio; jam nihil timeo; siquidem tantus hospes civitatem custodit. Æstum non perhorresco, quoniam fons vivus mecum est. Sequitur: « Ne vagari incipiam per greges sodalium tuorum. » Quid per sodales, nisi hæreticos, et philosophos (904)? Sed quare sodales? Quia et ipsi quidem et pastores sunt, et gregem pascunt. Per istorum autem greges, et conventicula illi vagantur, qui veræ pascuæ, et divini prati viam ignorant. Rogemus igitur Dominum nostrum, ut et nobis ovile indicet, et in loco pascuæ nos sua misericordia collocet.

Item versus:

Quid mihi tot legas, o regie sponse, prophetas?

Cessent legati tantum dare verba parati.

Te volo, te credo, te solum visere quæro.

Jam miserere mei, jam te patiare videri.

Oscula jamque tuæ sponsæ dare sit tibi curæ,

Auribus et nostris dulcis modulamina vocis.

Jam resonet rogo te, si quis tuus est amor in me.

Vox Christi ad Ecclesiam: « Si ignoras te, o pulcherrima inter mulieres, egredere. » Si te, inquit, mulierum pulcherrima, forma speciosa, ignoras; si tui obliti, tuæ nobilitatis inmemores, egredere, abi, et vagare, ut dixisti, per vestigia gregum. Sequere hæreticos, imitare philosophos. Nos ipsos namque ignoramus, quando nostræ dignitatis, baptismatis, et novitatis obliti errori sublimur, et vanitati, gre-

interrogasse perhibet, ubi quiesceret; eique respondisse in meridie; id est in Patris ac sempiterni luminis sinu, ejusque tempus nondum advenisse, ut ab eo descendat, et suam faciat in homines misericordiam.

(902) « Bene, inquit, eum, cujus præsidium flagitat dilectum animæ suæ vocat; quia quo gravius est periculum, de quo eripi cupit, eo amplius illum, per quem se eripiendam novit, diligit. » BEDA.

(903) Etiam hac in expositione scutus videtur Bruno Cassiodorum, et Bedam.

(904) Ita Augustinus pluribus in locis, præcipue vero in serm. 50. de Verbis Domini.

A gumque caparrum, et hircorum vestigia sequimur.

« Et pascæ hædos tuos juxta tabernacula pastorum (905). » Si te, inquit, ignoraveris, et a me recesseris, agni tui mox hædi sient. Sicut enim in baptismate capræ vertuntur in agnos, ita peccantes, et a Deo recedentes animas puras, agnosque mitissimos in petulos, foetidosque hircos convertimus. Hi autem hædi juxta pastorum tabernacula, et hæreticorum conventicula, suavi Scripturarum cibo fastidito, venenosa pascuntur herba, id est prava dogmata hauriunt. Vox Christi: « Equitatu meo in curribus Pharaonis, assimilavi te, amica mea. » Nec me, inquit, relinquere, nec tui oblivisci debes. Meo enim equitatu assimilavi te in curribus Pharaonis. Ei autem Ecclesia assimilatur, ea videlicet ratione, qua currus, et equites Pharaonis populum Israeliticum persequuntur. Sed sicut Pharaon prædictum persequens populum cum curribus, et equitibus in mari submersus est; ita et diabolus cum vitorum multitudine hominum animabus insidians, in baptismate perit. Tanto igitur accepto beneficio, nemo sui, vel Dei obliviscatur. Adolescentulæ ad sponsam:

« Pulchræ genæ tuæ sicut turturis. » His autem quasi exprobrationis verbis auditis, propter verba superius dicta, verecundiæ sibi attraxit ruborem. Dixerat enim « ne vagari incipiam. » Vagari namque meretricum est. Hujus igitur verbi hujusque temeritatis recordata erubuit. Sponsus autem, hæc ut vidit, virginalem verecundiam laudavit. Ait enim: « Pulchræ sunt genæ tuæ, » verecunda, et pudica facies tua (906). Erubescis dicere, vel fecisse, etiam turpia cogitasse. Tu enim ex illis non es, quæ a crimine vires sumunt. Sed quomodo pulchræ? Sicut turturis, sicut virginis, sicut magnæ castitatis et conjugalis fidei observatricis. Non enim nisi uni Ecclesia servit marito. « Collum tuum sicut monilia. » Sicut, inquit, ceteræ virgines monilibus; ita tu solius colli pulchritudine delectaris. Quid per collum, nisi doctores? Per collum namque ventri cibis immittitur, de quo et verba exeunt. Ecclesia vero a doctoribus nutritur et eruditur. Colli igitur officium a doctoribus expletur. Præterea colli infirmitas totius corporis est ruina. Vox amicorum: « Murenulas aureas faciemus tibi. » Murenulæ quidem ornamenta sunt colli virginalis, a pisce murena ita nuncupatæ. Significant autem sermones prophetarum prolixos, et distinctos, et laudabiles. Muren-

(905) Ut brevitati consulam unum inter plures loci hujus interpretes afferam S. Augustinum, serm. 50. De Verbis Domini, et ep. 48. ad Vincentium, qui docet fideles, ignorantem excellentiam catholicæ Ecclesiæ, facile in sectas hæreticorum prælabi.

(906) Observat Origenes, hom. 2. in Cant. apud LXX legi: Quam pulchræ factæ sunt genæ tuæ, ut significaretur, prius quidem non ita eas fuisse, sed postea quam suscepit oscula sponsi, et ipse qui loquebatur per prophetas, prius adfuit, et mundavit sibi ipsi Ecclesiam suam lavacro aquæ; totamque speciosam, pulchramque reddidit. Vid. Ghisler.

tas nobis Moyses, Isaias, Jeremias, David, et hic A tabat fasciculum, cum diceret: « Tristis est anima quidem, qui hæc scripsit Ecclesiastes, nobis fecerunt. « Vermiculatas argento. » Murenulæ quidem sunt, quoniam labiles; aureæ autem, quoniam sapientiæ luce præfulgent; argento vero vermiculatae dicuntur, quoniam eloquii puritate distinguuntur.

Versus :

Virgo beata,	Grata meorum
Mirificata,	Discipulorum,
Sponsa pudica,	Pascua scito :
Dulcis amica ;	Hæc et adito,
Te sapienter,	Pax tibi multa
Atque decenter,	Omnia tuta.
Ordine forma.	Quod placet uni,
Moribus orta	Est grave nulli.

Vox sponsæ : « Cum esset rex in accubitu suo, « nardus mea dedit odorem suum. » Cum, inquit, rex meus, sponsus meus, dilectus meus esset in accubitu, in lectulo carnis, in humanitate, quam ex virginali utero assumpsit (907), « nardus mea dedit odorem. » Hoc autem juxta litteram de Maria intelligi potest, quæ unguenti alabastrum super caput ipsius recumbentis effudit. Mox enim tota domus ex unguenti odore repleta fuit. Spiritualiter autem de Ecclesia intelligitur. Priusquam enim in homine Salvator noster venisset, in paucis nardus odorem dedit, quoniam paucorum virtutes, et orationes Domino placebant. Postquam autem in carnem venit, et tanquam sponsus de thalamo suo Dominus processit, mox sanctorum virtutes et orationes odorem dederunt. Unde Apostolus : « Bonus odor, inquit, sumus Deo (II Cor. II, 15). » Et Psalmista : « Dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo (Ps. cxl). » Hinc est, quod Joannes phialas aureas odoramentorum plenas vidit (Apoc. v, 8). Post Christi namque incarnationem, et virtus sanctorum, et numerus crevit. Dedit igitur 609 nardus odorem Christo Domino incarnato. « Fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi. » Myrrham quidem pro amaritudine posuit. Fuit enim Christus Ecclesiæ myrrhæ fasciculus; et quidem magni doloris, magnæque amaritudinis collectio. Quomodo enim nisi in dolore et amaritudine esse poterat, tanto talique viduata viro? Sic quoque dici potest : « Dilectus meus mihi. » Propter me, meique ad utilitatem fasciculus myrrhæ factus est, quoniam morti et passionis amaritudini sese pro me subdidit (908). Nonne myrrhæ et amaritudinis por-

mea usque ad mortem? « (Math. xxvi, 38.) Fuit equidem fasciculus, quia et multos ad se traxit, et multos secum occidit. Omnes enim martyres pro morte ipsius, quasi uno fasciculo colliguntur. « Inter « ubera mea commorabitur. » Commoratur enim egregius sponsus inter ubera sponsæ, quoniam a memoria ejus et amplexu non separatur. Locus namque cordis inter ubera est. Ubi autem cor, ibi et memoria. Qui igitur inter ubera commoratur, siquidem in corde jacet, memoriam fugere nequit. Felix illa anima, nimiumque felix, cujus inter ubera Christus commoratur, cujus in corde jacet, et quæ ipsius nunquam obliviscitur. « Botrus Cypri dilectus meus « mihi. » Cypri namque insulæ vinum optimum est (909). Vinum autem lætificat cor hominis. Est autem Christus sanctis suis botrus Cypri, quoniam ejus sanguinis haustu lætificantur. Denique si vinum lætitiæ significat, merito qui fuerat fasciculus myrrhæ moriendo, botrus Cypri dicitur resurgendo. Unde Psalmista : « Ad vesperum, inquit, demorabitur fletus, et ad matutinum lætitiæ (Psal. xxix, 6). » Est igitur botrus Cypri. Ubi? Sequitur : « In vineis « Engaddi. » Engaddi fons hædi interpretatur. Fons autem hædi in Ecclesiis est. Sunt autem Ecclesiæ vineæ Engaddi. Fons enim baptismatis est in Ecclesia, in quem qui intrat, hædus est; qui autem exit, agnus.

Versus Scir Hascirim.

C Omnia qui fecit, sumere carnem dignatus Dominus, Morte redemit humani generis sponte ruinam : In cruce suspensus, cum pateretur, fasciculum myrrhæ

Crede, fuisse. Tristis enim dixit morte.

Insuper et Petrus flevit amare; postea vero dedit Nardus odorem, cum celos pelit veste cruenta.

Vox Christi : « Ecce tu pulchra es, amica mea. » Confirmatio. « Ecce tu pulchra es. » Pulchra, inquit, es, sine macula es, interius exteriusque casta es. Magnæ enim inter Christum et Ecclesiam sunt amicitie; cum et Christus pro Ecclesia, et Ecclesia pro Christo mori non dubitaret : « Majorem enim hæc dilectionem nemo habet, quam ut animam suam ponat quis pro amicis suis (Joan. xv, 13). » Vox Ecclesiæ : « Oculi tui columbarum. » Oculi, inquit, tui, memoria, et intellectus, et ratio columbarum sunt, id est casti et simplices. Nullatenus enim de intellectu vel sapientia superbis. Tu enim ex illis non

Ghieslerius, qui Cyprum insulam hinc pro Cypri fructice, vel arbusculo suave olentem florem producente usurparunt. Fuerunt autem S. Gregorius, Cassiodorius, Beda, Anselmus, et Bernardus, etc. Ex hoc flore fit unguentum, seu oleum cyprinum vel lignisticum appellatum, quod a Theophrasto lib. ix De historia plantarum cap. 7, inter odorosissima communeratur unguenta. De hac planta etiam loquitur Plinius lib. xii, cap. 24. Cyprus in Ægypto est arbor Ziziphii foliis, semine Coriandri, flore candido odorato, etc. Eadem advertit Riccardus in notis ad Cantachuzenum, p. 121.

(907) Sententia est Ambrosii, serm. 3 in ps. cxviii, 4, pro regis accubitu accipiendam filii Dei incarnationem in purissima Virgine, quam sibi matrem, et sponsam elegit, atque in se plenitudinem gratiæ tanquam pretiosissimum odorem effudit.

(908) Quamvis in plures commentationes in hunc locum abierint expositores, communis nihilominus, ut docet Ghieslerius, Patrum Latinorum sensus conspectus, ut per hæc Ecclesia, vel pia anima, vel etiam B. Virgo significet se velle Christi passionem jugiter habere in corde, nedum per jugem meditationem, verum etiam per imitationem.

(909) Præter Brunonem, alii fuere, ut notat

es, qui dicunt: « Labia nostra a nobis sunt (*Psal.* A xi, 5). » Vox Ecclesie, vel Christi: « Ecce tu pulcherrimus es, dilecte mi, et decorus. » In hoc enim maxima utriusque concordia comprobatur, quod utique utrumque de pulchritudine laudat. Hujus decor et pulchritudo nec dici quidem, nec cogitari potest. « Lectulus noster floridus. » Quid per lectulum, nisi cor? Unde ipse Dominus ait: « Intra in cubiculum tuum (*Matth.* vi). » Illic autem lectulus floridus est, virtutibus et conscientie puritate. Possumus autem et per hunc lectulum illam sanctorum beatitudinem intelligere, in qua in perpetua quiete, et otio quiescentes, sicut palma justi floreant. « Ligna domorum nostrarum cedrina, laquearia cypressina. » Has autem domos Ecclesie intelligas, per hunc mundum dispersitas. In his autem, et culmen et fundamentum Christus est, quoniam ab eo sustentantur. Columnæ vero et parietes apostoli sunt et prophete. Ligna autem prepositi sunt et doctores a quibus reguntur, sustentantur et teguntur. Laquearia vero, quæ magis ad ornatum pertinent, quam ad utilitatem, virgines sunt et viduæ, cum monachorum ordine. Hi enim quanto a sæculo dividuntur, tanto magis et virtutibus et sanctitate refulgent. Hi autem sibi prosunt, et cæteris non offiunt. Sed quare illa cedrina, vel ista cypressina esse dicuntur? Cedrus namque et cypressus immarcescibilis, et redolentis naturæ est. Sancti autem, et immortales sunt, et odor Domino suavissimus (910).

610 CAPUT II.

Vox Christi: « Ego flos campi. » Non equidem et se pulchrum esse, et decorum negat, quin imo totius mundi florem, et pulchritudinem, et honorem esse confirmat. Est præterea flos campi, id est illius virginis, et inaratae terræ filius, de qua scriptum est: « Et terra nostra dabit fructum suum (*Psal.* lxxv, 7). » Unde Isaias: « Egredietur, inquit, virga de radice Jesse, et flos de radice ejus ascendet (*Isa.* xl, 1). » — « Et lilium convallium. » Hoc enim lilium non montium, sed convallium est; quoniam non superbos, sed humiles Dominus diligit. Sicut ipse ait: « Discite a me quia mitis sum et humilis corde (*Matth.* xi, 29). » In convalle nascitur lilium, in humilium corde habitat Salvator. « Sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias. » Lilium namque inter spinas pungitur et premitur; crescit tamen, et dat odorem. Sed et Ecclesia a filiabus, scilicet ab hæreticis et schismaticis, quos in fonte baptismatis genuit, multoties affligitur, opprimitur et pungitur. Hoc autem ad litteram. Spiritua-

(910) Tota hæc expositio cum SS. Patribus sæpe vel tunc perfecte cohæret, et brevi commentario, quem sibi proposuerat S. Bruno, satis superque est.

(911) S. Ambrosius lib. Institutionis virginum. cap. 14, ait: « Christus erat lilium in medio spinarum, quando erat in medio Judæorum. » Et Rupertus abbas Judæos pariter intelligens per spinas, per filias putat significari hæreses, quæ catholicam veritatem tanquam lilium suffocare nituntur.

(912) Circa vim encomii hujus, quo Christus celebratur similitudine mali, communis est Patrum omnium sensus, ut laus triplex in illum conferatur:

litter autem lilium inter spinas Christus est inter Judæos, et justus inter peccatores (911). A spinis quidem opprimitur lilium, a Judæis autem affligitur, vulneratur et crucifigitur Christus. Inter spinas lilium crescit, quoniam a ligno Christus regnat. Hoc autem lilium in cruce suavissimum Patri dedit odorem. Unde Psalmista: « Dirigatur, inquit, oratio mea sicut incensum in conspectu tuo, elevatio manuum mearum sacrificium vespertinum (*Psal.* cxi, 2). » Primitiva vero et apostolica Ecclesia, inter innumerabiles filias, quas genuit, hanc competentem tenet similitudinem. Conveniat modo civitas una, imo duæ, vel quatuor, totaque provincia. In medium ponatur Petrus, dicatur Paulus adesse, nonne lilium inter spinas, nonne flos gratissimus tibi inter tribulos esse videtur?

Versus:

Flos ego sum campi, decus et laus ordinis almi;
 Angelicus cœtus mihi subditur;
 Omnia complector, cœlum trans maris æquor:
 Cunctorum Dominus, Pater et Deus
 Quis nisi solus ego? Nemo, dico tibi, nemo.

Vox Ecclesie: « Sicut malum inter ligna silvarum, sic dilectus meus inter filios (912). » Sicut enim malum inter ligna infructuosa fructuosum est; ita et Christus inter Judæos, aliquando et apostolos fuit. Hoc est enim illud lignum, de quo dicitur quod fructum dabit in tempore suo (*Psal.* i, 3). Erant enim tunc temporis apostoli sine fructu, cum multos in Judæa Christus daret fructus. Ad ejus autem comparisonem non solum sine fructu, verum etiam sicci videbantur. Unde ipse ait: « Si in viridi ligno hoc faciunt, in arido quid fiet? » (*Luc.* xxiii, 31.) Hi autem qui prius aridi et infructuosi erant, hujus ligni pomis degustatis, sanctoque Spiritu accepto, quanta fertilitate fructificarent, ab ipsius Salvatoris verbis percipiunt, qui ait: « Ut eatis, et fructum afferatis, et fructus vester maneat (*Joan.* xv, 16). » — « Sub umbra illius, quem desideraveram, sedi; id est in ejus protectione tandem requievi (913). Nigra namque erat Ecclesia, et vitiorum æstu fuscata, quando ad hujus arboris umbram confugit, quando hujus umbram cognovit, sui que calor refrigerium sensit.

« Et fructus ejus dulcis gutturi meo. » Sub umbra, inquit, sedi, de fructibus arboris hujus cognovi, ejusque in contemplatione sum refecta, dulcibus et eloquiis satiata. De his enim fructibus, et alibi Ecclesia dicit: « Quam dulcia faucibus meis eloquia tua, super mel ori meo (*Psal.* cxviii, 103). » — « Introdixit

pulchritudinis, juxta illud Ps. xlii, *Speciosus forma præ filiis hominum; fragrantia gratiarum, juxta illud: Unguentum effusum nomen tuum; atque refectionis, quam refectionem generice sumunt Theodoretus, Ambrosius, Cassiodorus, Beda, Bernardus, nec non Origenes hom. 2, ex tribus, per verba per doctrinam, per exempla.*

(913) Ita sentiunt omnes SS. Patres et expositores, aiuntque sub umbra metaphoram designari Dei, vel Christi, animæ sponsi, protectionem, ad quam aspirare debent ejus amatores.

ne rex in cellam vinariam. » Quid per cellam vinariam, nisi Novi Veterisque Testamenti doctrina? De hac enim cella dicitur: « Quia calix in manu Domini vini meri plenus misto (Psal. LXXIV, 9). » De hujus namque cellæ vino Apostolus ebrius dicebat: « Sapientiam loquimur inter perfectos (I Cor. II, 6). » Et Psalmista: « Et calix tuus, inquit, inebrians, quam præclarus est! » (Psal. XXII, 5.) Hanc autem in cellam Ecclesia introducta, superni vini dulcedine inebriatur. « Ordinavit in me charitatem (914). » Quomodo in hac cella charitas ordinatur? Vis audire? « Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, et ex tota mente tua, et ex omnibus viribus tuis (Math. XXII, 37). » Quid ultra? « Et proximum tuum sicut te ipsum (ibid., 39). » Illic est ordo, et vera regula charitatis, ut et Deum super omnia, et proximum sicut nos ipsos, diligamus. Ordinavit in prima cella; ordinavit et in secunda. In prima autem **611** quomodo? « Diliges proximum tuum, et odio habebis inimicum tuum (Math. V, 43). » Quid dicitur in secunda? « Diligite inimicos vestros, benefacite his qui vos oderunt (ibid., 44). » Nunquid hic ordo contrarius tibi esse videtur? Non utique contrarius, imo conveniens; alioquin ordo non esset. Quod enim in primo de vitio, in secundo de natura intelligitur, ut sic dicatur: inimicum odio habebis; vitium, non naturam. Diliges inimicum tuum, naturam, non vitium. « Fulcite me floribus, stipate me malis, quia amore langueo. » Floribus namque et malis granatis fulciri sponsa desiderat, ut super illa requiescat (915). Sponsi, inquit, charitas, jam in me ordinata est. Diligo, amore langueo. Vos igitur mei famuli, fidei, clientes, conscii, familiares, fulcite me floribus, stipate me malis. Apostoli namque et doctores floribus Ecclesiam fulciunt, et malis quidem stipant. Multos enim flores Gregorius, multos Ambrosius, Hieronymus, et Augustinus Ecclesiæ attulit. Per flores sententias; per mala, credentes intelligimus. Possumus etiam per flores operis initium, per mala vero perfectionem intelligere (916). Flores enim poma sunt, cum auditores sententiis credunt, et quæ credunt, opere complent. « Læva ejus sub capite meo, et dextera illius amplexabitur me. » Cum enim pro Ecclesia moreretur Christus, nonne sub ejus capite lævam manum tenebat? Læva enim et

A sinistra pro adversitate ponitur. Hæc igitur læva, hæc adversitate, hæc durissima morte nostri Salvatoris de limo profundi, summaque miseria elevati sumus. Cum enim inclinato capite spiritum emisit, mirum ad se caput erexit. Dextera vero ipsius Ecclesiam amplexata est; quia resurgens a mortuis, immortalisque factus, dextera et fortitudine resumpsit omnia quæ quidem ad se traxit (917). Possumus autem et pro læva ea quæ huic vitæ necessaria sunt intelligere. Pro dextera autem summam illam beatitudinem (918). Dum enim in hoc sæculo vivimus, quasi lævam nobis sub capite Dominus tenet, in adversitate sustentans, et necessaria suppeditans. Postquam autem hanc vitam relinquemus, Dei dextera amplexati, immortalitate et fortitudine induti, jam nobis nihil sinistrum, nihil adversum esse poterit. Vox Christi:

« Adjuro vos, filiæ Jerusalem, per capreas, cer-
« vosque camporum, ne suscitatis, neque evigilare
« faciatis dilectam, quoad usque ipsa velit (919). »
Quid per filias Jerusalem, nisi omnes animas baptismatis fonte regeneratas? Quid per capreas et cervos, nisi virtutes et bona opera, quibus et ad cælum currimus, et serpentum dæmonumque venena superamus? Quid vero per dilectam, nisi animam solius Dei contemplationi vacantem? Hanc enim a tanto somno excitare, a tanta quiete tantaque beatitudine separare, nisi ipsa volente vel necessitate cogente, peccatum est. Qui igitur cervos et capreas diligit, qui pedes, alas, fortitudinem, æquitatem amittere perhorrescit, huic Dei dilectæ non sit molestus.

C Versus:

Sicut inter ligna malum, pomis et odore gratum
Sic dilectus in solo est conventu filiorum
Sub illius umbra sedi, refrigerio quievi.
Dulcia gutturi meo poma suscepi ab eo.
Me in cellam introduxit, et vinum bibere jussit.
Dedit mihi charitatem, virtutum omnium matrem.
Læva caput sublevatur, dextera caput amplexatur.
Ad hoc nisi me amaret, quis pro eo me adjuraret?
Vox Ecclesiæ: « Vox dilecti mei. » Hæc, inquit, vox, hæc, quam audio, adjuratio mei dilecti est. Nisi enim me dilexisset, nequaquam pro me ita loqueretur.

« Ecce iste veniet. » Sed quomodo veniet? « Sa-
« liens in montibus. » De cælis namque veniens pri-

(914) *Ordinavit in me charitatem.* Juxta communio-rem PP. sententiam, eo spectat, ut Ecclesia, aut pia anima significet, se, postquam a Deo admissa est in cellam vinariam, ab eodem Deo donatam, ut debito ordine, charitate prosequeretur ipsammet Deum, et proximum. Ita Ghisl., cui concordant Cornelius a Lapide, Calmetus, etc.

(915) Ita vertit Symmachus: *Requiescere me facite in flore*; id est sternite mihi flores, ut super illos requiescam; quæ interpretatio non displicuit Hieronymo.

(916) « Quid namque sunt flores, nisi animæ bonum jam inchoantes, et desiderium cælestis redolentes? Quid mala de floribus, nisi perfectæ jam bonorum mentes, quæ ad fructum perveniunt boni operis, de initio sanctæ propositionis? » S. GREG.

(917) « In læva reputat anima sancta recordationem illius charitatis, qua nulla irajor est, quod animam suam posuit pro amicis suis: in dextera vero beatam visionem, quam promisit amicis suis, et gaudium de præstantia majestatis. » S. Bernardus in lib. *De diligendo Deo.*

(918) « Sinistram Dei, prosperitatem videlicet vitæ præsentis, quasi sub capite posuit, quam intentione summi amoris premit. Dextera vero Deum amplectitur, quia sub æterna ejus beatitudinis tota devotione continetur. » S. GREGORIUS.

(919) Cantachusenus intelligit his verbis significari oracula prophetarum, divinam M. V. maternitatem prædicentia, quæ aperienda non erant, donec ipsa voluerit; venisset scilicet, et Jesum genuisset Salvatorem.

mum saltum in uterum Virginis dedit (920). Ille est ille lapis, qui abscissus dicitur de monte sine manibus. Sine viri namque complexibus de Virgine Christus processit. Vides igitur quod mons Maria vocetur. Dedit igitur saltum in montem, siquidem in Mariam. Dedit et alium saltum, in crucem videlicet. Cum enim in cœlos ascendit, altissimos in montes saltum fecit. Montes præterea dicuntur apostoli, quos Christus saliens habitavit. Sed si tu, o homo, mons fieri cupis, erige mentem, ut a terrenis cupiditatibus **612** spes, et cor totum exaltetur. Mox enim in te saliet, qui in montibus salire dicitur. « Transiliens colles. » Vere utique colles transiens, quoniam et sanctos sanctitate, et potentes omnes potentia transcendit : « Quis enim in nubibus æquabitur Domino? » (*Psal. lxxviii.*) — « Similis est dilectus capreae, hianuloque cervorum. » Ac si dicat : Ergo quia in montibus saliens, et colles transiliens est, capreae hianuloque cervorum similis est. Hi enim et per montes currunt, et colles transiliunt.

« En ipse stat post parietem nostrum respiciens per fenestras, prospiciens per cancellos. » Quid vero per parietem, nisi peccatum? Hoc enim interposito, Deo conjungi non possumus. Noster autem dicitur paries, quoniam nos ipsi eum fabricavimus. De hoc autem, et per Psalmistam dicitur : « Et in Domino mea transgrediar murum (*Psal. xvii, 50*). » Possumus autem per parietem et humanitatem intelligere. Per hunc namque parietem, id est in humanitate clausus a paucis cognosci potuit (921). Stetit igitur post parietem nostrum, quia humana carne tectus cum hominibus conversatus est. Per fenestras respexit, quoniam quid nostri oculi videre, quid aures audire, quid os loqui desideret, quid corda cogitent, penitus ipse cognovit. Prospicit autem et per cancellos, quoniam nullus in choro cantat, cuius non videat voluntatem. Videt monachum, videt episcopum, videt qui ore, qui corde psallat. Cognoscit enim qui pro amore, vel qui pro favore cantat. « Columba mea, formosa mea, veni. Ecce dilectus meus loquitur mihi, dicens : Surge, propera, amica mea (922). » Unde Isaias : « Manda, remanda (*Isa. xxviii, 10*), » inquit. Surgite apostoli, prædicate doctores, nuntiate Evangelium. Columba mea sine felle, absque amaritudine, innocens et simplex. Unde ipse ait : « Estote ergo prudentes sicut serpentes, et simplices sicut columbae (*Math. x, 16*). » Formosa mea super

(920) « Veniendo quippe ad redemptionem nostram, quosdam, ut ita dixerim, saltus dedit. De cœlo venit in uterum, de utero venit in præsepe, de præsepe venit in crucem, de cruce in sepulcrum, de sepulcro rediit in cœlum. » S. GREG. M.

(921) « Quasi post parietem nostrum Christus incarnatus stetit, quia in humanitate assumpta divinitas latuit. Et quia ejus immensitatem si ostenderet, infirmitas humana ferre non posset, carnis obstaculum objecit : et quidquid magni inter homines operatus est, quasi post parietem latitans fecit, » etc. Idem S. GREG.

(922) A divino Verbo hæc, ut ad M. V. dicta, refert Cantach. zenus. « Tempus est, o mater, ut tu

A nivem dealbata, sine macula et ruga. Surge, inquit, fac quod factura es, et ad me tandem post malitiam, et peracto officio veni. « Jam hiems transiit, imber abiit, et recessit. » Transiit, inquit, hiems et imber, transiit tempus nebulosum, asperum et grave : « Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis (*II Cor. vi, 2*). » — « Nox præcessit, dies autem appropinquavit (*Rom. xii, 12*) ; » omnia jam clara, omnia jam nuda et manifesta sunt (923). « Flores apparuerunt in terra. » Jam flores, inquit, apparent in terra ; jam decore virtutum rutilat Ecclesia, jam spinis omnibus et tribulis evulsis, terra nostra germinat Salvatorein.

« Tempus putationis advenit. » Hoc autem est, quod Dominus in Evangelio discipulis ait : « Levate oculos vestros, et videte regiones, quia albae sunt jam ad messem (*Joan. iv, 35*). » Nunc tempus metendi, nunc tempus in unam fidem gentes colligendi, tempus est vitia reseccandi. Amputate vineas, ut orientur uvæ ; amputate vitia, ut orientur virtutes. « Vox turturis audita est in terra nostra. » Vox, inquit, turturis vox casta, vox apostolica audita est in terra nostra : « Domini est terra, et plenitudo ejus (*Psal. xxiii, 1*). » — « Ficus protulit grossos suos. » Quid per ficum nisi Synagoga? Hæc autem protulit grossos suos ; dedit primitias ficus, patriarchas videlicet et prophetas. « Vineæ florentes Ecclesiae sunt : sed quare florentes, nisi quia virtutum cultores in illis sunt? Hæ autem odorem dederunt, quoniam virtutibus et orationibus Dominum oblectant vineæ (924) ; quia aliis sunt odor mortis in mortem, aliis autem odor vitæ in vitam (*II Cor. ii, 16*). Versus : Saliens in montes, transiliens colles, venit ecce tuus. Et Sponsus, et Deus, quem paries carnis oculis ha-

[manis
Celat, ut Judæus dicat. Non est Deus. Nonne vocem
[audis?

Quæ intima cordis penetravit mei. Surge, veni, vici.
Hiems enim transiit, imber omnis abiit, æstas aper-
[ritur.

Et turtur auditur, ficus dedit grossos, dabit ista be-
[tros
Vineæque florent, præstant et odorem.

« Surge, amica mea. » Ne dormias, inquit, sed surge, et per fidem et dilectionem bonum operare. « Sponsa mea ; » cui tantæ dilectionis amore con-

nascaris in terra, ut sis domicilium mihi, ex te nascituro mortali. Tempus enim hiemis nimirum infidelitatis præterii, et imber abiit, idololatriæ eluvies cum pravis pariter desit operationibus. »

(925) Ad illud Jo. iii, 29, hæc referri possunt. *Qui habet sponsam, ait, sponsus est : amicus autem sponsi, qui stat et audit eum, gaudio gaudet propter vocem sponsi.*

(924) Communiore Patrum sensu, ait Ghislerius, significatur Ecclesiam universalem, seu Ecclesiam particulares post Christi adventum floruisse virtutibus, et dedisse odorem bonæ famæ. Ita Origenes, Nyssenus, Hieronymus, etc.

junctus sum, ut tuam pro te carnem sumere dignarer. « Et veni, columba mea. » Columba, inquit, mea, felle, omnique amaritudine carens, veni post me, sequere me, ducem non habebas nisi me. « Et in foraminibus petrae, » subauditur morare; id est in meae carnis vulneribus delectare; tuæque salutis hæc vulnera fuisse causam agnoscas (925). Moram **613** namque fecerat Thomas, nec credere volebat; qui postea in hujus lapidis vulneribus delectatus, inquit: « Dominus meus, et Deus meus (Joan. xx, 28). »

« In caverna maceræ. » Confirmatio est. Possumus etiam per maceræ cavernam, doctorum et angelorum custodiam intelligere, ut nunc quasi infra macerarias posita eorum munimine tueatur; quæ prius palam, et sine munitione vitiorum impetu quætebatur. « Ostende mihi faciem tuam (Exod. xxxiii, 15). » Probetur qualis sit innovatio, et pulchritudo tua, doce alios ut te; nullum timeas præter me. « Sonet vox tua in auribus meis. » Me, inquit, prædica et confitere, ut a te et ab aliis per te laus mihi, et honor debitus reddatur. « Vox enim tua dulcis. » (926) Quam audire volo, « et facies tua decora, » quam videre cupio. Præparet se sponsa, et vestibus ornet, quæ a tanto talique sponse est conspicienda. Loquatur non fictitia, vel inhonesta, imo dulcia et suaavia verba. Vox adversus hæreses: « Capite nobis vulpes parvulas, quæ demoliantur vineas. » Quil per vulpes, nisi hæreticos, vitia et malignos spiritus? Hæc autem dum parva sunt, et in ipso suæ originis principio capienda, tenenda et destruenda sunt. Unde Psalmista: « Beatus, inquit, qui tenebit, et allidet parvulos suos ad petram (Psal. cxxxvi, 9). » Vineam autem hanc vulpes demoliantur, quoniam Christi Ecclesiam destruunt et dissipant. « Nam vinea nostra floruit (927). » Floruit itaque, quoniam vitibus amputatis, virtutum candore et pulchritudine decoratur. Custodienda est igitur, ne a vulpibus vastata floribus privetur. Versus:

Surge, amica mea; veni, columba mea,
Vulneribus in meis, tam sana delecteris.

Tu pulchra videaris, tu sapiens loquaris.

Nam vox tua canora, et facies decora

Jam vulpes capiantur, vitia destruantur

Ne vinearum flores pereant, et odores.

Vox Ecclesiæ sic: « Dilectus meus mihi, et ego illi. » Dilectus, inquit, mens mihi auxilium præstat, et virtutem. Ego autem illi servio, et per omnia

(925) « Foramina petrae sunt vulnera quæ Christus pro salute nostra in cruce suscepit, figuræ namque clavorum, lanceæ percussio. In his ergo foraminibus columba, id est Ecclesia moratur, quia totam spem salutis suæ in passione sui Redemptoris constituit. » Auctor Comment. Cassiod. attribuit.

(926) « Suavis est vox, quia ore confessio sit ad salutem, et decora facies, quia non erubescit auctorem, et confunditur Redemptorem. Ostendit ergo faciem suam signaculum crucis præferens, et insinuat vocem suam, auctoritatem prædicationis assumens. » Ambros. serm. 6, in ps. cxviii, v. 6.

« obedio. » Qui pascitur inter lilia. » Idem est qui inter multos candidos et floridos sanctorum et virginum choros lætatur et habitat. In floribus enim delectantur virgines. Denique ut in peccatoribus spinæ, ita et in sanctis lilia pullulant. Pascitur igitur inter lilia, siquidem in sanctis habitat.

« Donec aspiret dies, et inclinentur umbræ. » Unde ipse ait: « Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, usque ad consummationem sæculi (Matth. xxviii, 20). » Dies enim tunc aspirabit, quando sol iustitiæ oriatur sanctis, et illa incipiet, quæ nunquam finem habebit. De qua dicitur: « Quia melior est dies una in atris tuis super millia (Psal. lxxxiii, 10). » Umbræ vero inclinabuntur; quia vitæ hujus cessantibus adversis, cum satellitibus suis tenebrarum princeps in infernum præcipitabitur. « Reverte. » Cælos, inquit, ascendisti, prælioque peracto ad Patrem redisti. Sed revertere inspicere terras, tuorumque preces exaudi. « Similis esto, dilecte mi, capræ, » quæ super montes appetit, « aut hinnulo cervorum, » qui et umbram desiderat, et matrem frequenter revisere studet, et persequentium oculis sese ultro repræsentat. Similis igitur est capræ cælos ascendens; hinnulo vero matrem revisitans in sanctis, qui vitiorum æstu minime exuruntur; habitans, atque iterum in secundo adventu Judæorum sese oculis repræsentans: « Videbunt, in quem compunxerunt (Joan. xix, 37). » — « Super montes Bether (928), » subauditur in quibus habitas. Bether namque *domus Dei* interpretatur. Stent igitur sancti Bether; siquidem est domus Dei. Dicitur autem domus Bether, a quibusdam domus consurgens, vel domus vigiliarum. Sancti autem et de virtute in virtutem semper ad altiora consurgunt, et eum quasi furem in nocte venturum vigilantes expectant.

CAPUT III.

Vox Ecclesiæ: « In lectulo meo per noctes exqui- sivi quem diligit anima mea, quæsi vi, et non inveni. » Olim, inquit Ecclesia, in lectulo meo, in corde et perscrutationis otio quæsi vi Dominum meum, sponsum meum, quem plus omnibus diligit anima mea. Sed per noctes, sine fide, in tenebris, in humana sapientia, mentis cæcitate. Ideoque non inveni. Hoc enim hæretici, hoc philosophi quæsi- runt; sed in nocte quærentes suæque in sapientia confidentes, non invenerant (929). Unde ipse Dominus ait: « Confiteor tibi, Pater, Domine cæli et terræ, quia abscondisti hæc a sapientibus, et præ-

(927) « Id est Ecclesia, quæ per universum mundum late flores virtutum emisit. Et notandum cum superius vineas pluraliter dixerit, modo singulariter dicit: *Vinea nostra floruit*, quia de multis Ecclesiis una electa est Ecclesia. » Auctor comment. dict. Cassiod.

(928) In Vulgata scribitur *Bether*, itemque in Hebræo textu, sed in Arabica versione *Bethel*, mons celebris propter visionem quam Jacob in eo habuit, et sæpe in Scriptura sancta repetitum hoc nomen reperitur.

(929) Vid. comment. in Cantic. sub Cassiod. nomine.

dentibus, et revelasti ea parvulis (*Matth. xi, 25*). » A — « Surgam, et circuibō civitatem. » Surgam, inquit Ecclesia. Sed quæ Ecclesia? Ecclesia gentium, populus qui sedebat in tenebris, somnoque deditus, qui nondum dixerat: « Deus Deus meus, ad te de luce vigilo (*Psal. lxxii, 1*). » Surgam, inquit, non amplius dormiam, **614** circuibō civitatem, id est sanctorum, apostolorumque congregationem; ut me de Deo ea doceant quæ per me scire nequivi. « Per « vicos et plateas, omnibusque in locis quæram « quem diligit anima mea, quæsi eum, et non in- « veni. » Hoc autem per noctem, hoc in lectulo meo. Quæram igitur in die, quatenus eum inveniam. « Invenerunt me vigiles, qui circumveunt civitatem. » Surrexi, inquit, et prædictam civitatem circuii. Dum autem hoc facerem, me vigiles invenerunt, qui custodiunt civitatem. Civitas Ecclesia, vigiles autem apostoli sunt. Hi autem eos inveniunt, qui Deum fide et baptisate quærent. In hoc enim custodiam cura circumdatur, quæ non ipsa eos, verum etiam ipsi eam invenisse dicuntur. His autem inventis, dixi (Ecclesia de Christo dicit): « Num quem diligit « anima mea, vidistis? » Hoc autem tale est ac si diceret: Vos qui Dei cognitionem habetis, Deum ipsum, veritatisque viam mihi monstrate. « Paululum « cum pertransissem eos, inveni quem diligit anima. » Cum, inquit, audiendo et intelligendo eos pertransissem, cumque eorum monita et prædicationem transcurrerem (hoc enim locutionis modo, transcurro librum, dicere solemus), inveni per eorum demonstrationem quem diligit anima mea. « Tenui « illum, nec dimittam (930). » Inveni, inquit, et dulciter eum amplexata sum. « Tenui. » Quomodo? mente, et operatione, et fide perfecta: « nec dimittam, » sed ardentissimo amore ei inhaerebo. « Donec introducam eum in domum matris meæ (931), » id est in hujus fictilis vasis habitaculum, quod ipse manibus suis, genitrice terra, plasmavit. Sancti enim Dei sunt habitaculum. Unde ipse ait: « Inhabitabo in illis et inambulabo inter eos (*II Cor. vi, 16*). » — « Et in cubiculum genitricis meæ. » Id est in secretarium cordis mei. Possumus autem et per hanc matrem Synagogam intelligere, a cujus domo Christus exivit, ex quo dixit: « Relinquetur vobis domus vestra deserta (*Matth. xxiii, 38*) » — « Cum autem plenitudo gentium introierit, tunc Israel salvus fiet (*Rom. xv, 25*); » tunc in suæ genitricis domum Ecclesiam introducet. « Dilectus meus « mihi, et ego illi. » Non equidem moratur vel hic, vel ibi, sed habitat cum sanctis, donec et dies aspi-ret, et umbrarum veniant fines.

Versus:

Cui: Capræ, dixi, similis esto,
Aut super montes Bether parvulo cervo,

(930) « Christum scilicet super omnia diligendum, quia ipse prior dilexit nos, et lavit a peccatis nostris in sanguine suo, deditque animam suam pro nobis. » Idem auctor.

(931) « Non est putandura quod tunc Ecclesia

In lectulo per noctes eum quæsi;
Sed quoniam per noctes non reperivi,
Surrexi circuire civitatem.

Per vicos et plateas dum remearem,
Me vigiles portarum repererunt.

Ubi esset dilectus, mihi dixerunt.

Inveni ergo illum, neque dimittam

Donec in genitricis lectulum mittam,

Id est in hujus vasis materiam secretam

Sive Judæorum plebem postremam.

Sponsus ad fideles animas: « Adjuro vos, filie Je- « rusalem per capreas, cervosque camporum, » et reliqua. Per capreas, inquit, et cervos, per apostolos et doctores, per virtutem et fidem, et bonam operationem, quibus et ad cælum et ad promissum bravium curritis, et serpentum venena superatis; vos filie Jerusalem, vos quæ Dei cognitionem habetis, adjuro et deprecor, ut dilectam meam, sponsam meam non excitetis, nec ab eo in quo delectatur opere separetis. Alius enim in jejuniis delectatur, alius in vigiliis, alius in eleemosynis faciendis, alius in ecclesiis construendis. Hos a tanto somno, ab hac delectatione, ab hoc sui animi proposito sejungere magnum est peccatum. Diversæ namque sunt gratiæ, diversæ sunt voluntates, diversæ sunt et operationes quibus Domino servire possumus. Unusquisque ergo in suo sensu abundet. Synagoga de Ecclesia: « Quæ « est ista, quæ ascendit per desertum. » Quæ, inquit, qualis, quam pulchra, quam admirabilis est ista, quæ ad me de virtute in virtutem properat. **do** « conscendit? Cujus, inquam, virtutis et audaciæ est, quæ ad me per desertum venit? Per desertum namque, et per hujus sæculi adversa, non latronum insidias, non tyrannorum gladios, non leonum dentes, non Judæorum et hæreticorum sophismata timens, ad Dominum Ecclesia pertransivit. Sed quomodo transivit? « Sicut virgula fumi facti ex aromatibus, « myrrhæ videlicet, et thuris, et universi pulveris « pigmentarii. » Ac si dicat: Sic in hujus adventa delector, quasi in omnium pigmentorum odore et suavitate. Per myrrham et thus, quæ hic nominantur, carnis mortificationem et sanctorum orationes intelligimus.

Versus:

Quæ est ista per desertum,
Cum cælum est apertum,
Quæ ascendit quasi fumus,
Quam non aggravavit humus.
Per desertum sic transivit,
Arctam viam reperivit,
Sed transivit per desertum
Gratum bajulans pigmentum.

Vox Ecclesiæ: « En lectulum Salomonis sexa- « ginta fortes ambiunt ex fortissimis Israel. »

relictura sit eum, cum in cubiculum matris suæ introduxerit, id est Synagoga ad cognitionem ejus, et fidem venerit; sed donec pro sempiterno ponitur, id est semper illi fidelis erit, ardentissimoque amore flagrabit. » Idem auctor.

Salomon namque *pacificus* interpretatur. « Ipse A cavit. (*Psal.* xxii, 2). » In hoc autem ferculo qui autem est pax nostra, qui fecit utraque unum (*Ephes.* ii, 14) » Lectulum igitur Salomonis **615** Ecclesiam intelligimus (932), quam sibi pio amore Christus sociavit, non habentem maculam neque rugam. De qua per Prophetam ait : « Hæc requies mea in sæculum sæculi; hic habitabo, quoniam elegi eam (*Psal.* cxxxii, 14). » Hanc autem sexaginta fortes ambiunt, hanc apostoli et doctores custodiunt, ne forte Judæi, hæretici, et pseudo-apostoli verbum Dei adulterantes Salomonis lectum, sanctorumque conscientiam deturpent. Sed quare sexaginta esse dicuntur, nisi quia sexagenarius numerus ex senario et denario conficitur? Sexies namque decem, vel decies sex sexaginta faciunt. Et quoniam sex diebus opus suum peregit Deus, merito per sex, operum perfectionem intelligimus. Per decem autem, legalia decem præcepta signamus. Qui igitur lectulum Salomonis, id est sanctam Ecclesiam custodiunt, et in operibus quidem perfecti, et legis documentis, et institutionibus sapientes esse debent. Hi autem non solum fortes, verum etiam ex fortissimis Israel esse dicuntur, quoniam Ecclesiæ doctores cæteris fortiores esse oportet. « Omnes tenentes « gladios. » Unde et Psalmista : « Et gladii accipites in manibus eorum (*Psal.* cxlix, 6). » Et Apostolus : « Et gladium spiritus, quod est verbum Dei (*Ephes.* vi, 17). » Teneant igitur episcopi gladios, quibus et vitia destruant, et Ecclesiam defendant. « Et ad bella doctissimi. » Unde est illud : « Benedictus Dominus Deus meus, qui docet manus meas ad prælium, et digitos meos ad bellum (*Psal.* cxliii, 4). » Doctissimi namque in prælio sunt, quoniam patientiando, non se ipsos defendendo, in humilitate et patientia vicerunt. « Uniuscujusque ensis super femur suum. » Super femur namque enses habent, qui impetus libidinis castitatis freno repellunt. Unde Apostolus : « Castigo, inquit, corpus meum, et in servitatem redigo (*I Cor.* ix, 27). » — « Propter timores nocturnos. » Armati, inquit, sunt doctores, et gladiis accincti, ne hæretici et maligni spiritus in nocte dolo et occulte Salomonis lectum invadant, id est sanctam Ecclesiam. Ecclesia. « Ferculum fecit sibi rex Salomon de lignis Libani. » Quid per ferculum, nisi Ecclesiam? Hoc autem ferculum, hoc refectorium. **D** hanc sacræ epulationis domum de lignis Libani fecit Dominus, quoniam nullus in Ecclesia habitat, qui baptismatis aqua non sit candidatus. Libanus enim *candidatio* interpretatur (933). De hoc autem ferculo in Psalmis dicitur : « In loco pascuæ ibi me collo-

rent. (*Psal.* xxii, 2). » In hoc autem ferculo qui resident, vestes nuptiales habere oportet. Hic autem carnem suam nobis ad manducandum Christus apposuit. Hic panem vivum, hic agrum præfiguratum, taurumque saginatum comedimus, hic calicem Novi Testamenti potamus, hic divino et dulcissimo vino inebriamur. De Christo dicit : « Columnas ejus « fecit argenteas. » Quid per columnas nisi apostolos et doctores; sed quare columnæ, nisi quia totius Ecclesiæ sunt sustentamenta? De his in Psalmis dicitur : « Ego confirmavi columnas ejus (*Psal.* lxxiv, 4). » Cur autem argenteæ, nisi quia simplicitatis, modestiæ, et sobrietatis affectione pallent? Hi sunt illæ pennæ columnæ, quæ deargentatæ esse dicuntur : « Reclinatorium aureum. » Mensam, inquit, et reclinatorium aureum fecit, quoniam Novum et Vetus Testamentum sapientiæ luce præfægent. De hac autem mensa dicitur : « Parasti in conspectu meo mensam (*Psal.* xxii, 5). » Accedamus igitur ad hanc auream mensam, ut divinis et spiritualibus dapibus reficiamur. « Ascensum purpureum. » Nullus enim hujus mensæ cibos comedit, nisi per purpuream viam ascendat. Non enim Judæi hujus cibum capiunt, quoniam ascensum purpureum non novērunt. De quibus dicitur : « Fiat mensa eorum coram ipsis in laqueum (*Psal.* lxxviii, 22). » Via namque purpurea est, quam Christus proprio sanguine cruentavit. Possumus autem per reclinatorium celestem illam beatitudinem intelligere. Hæc autem aurea dicitur, quia omnibus pretiosior est; cujus quies æterna, cujus ascensus purpureus. Nemo illuc ascendit, nisi Christi morte redemptus ejus sanguine deducatur. Martyres quoque per viam purpuream se se illuc ascendisse gratulantur.

« Media charitate constravit propter filias Jerusalem. » Quomodo autem media charitate nos constravit et cooperuit, nisi quia communi dilectione omnes redemit? Hoc autem propter animas simplices, quæ in infernales tenebras mergebantur (934). Constravit et media charitate, quia pro universali salute crucifixus, salutem in medio terræ operatus est. Vox Ecclesiæ de Christo dicit : « Egredimini « et videte, filia Sion, regem Salomonem. » Egredimini, inquit, filia Sion, extra portam; exite, filia Jerusalem, et videte regem vestrum, videte Salomonem, videte Christum vere pacificum. « In diademate quomodo coronavit eum mater sua. » Hæc autem mater Synagoga intelligitur, quoniam ex Judaica **616** gente secundum carnem natus est Dominus. Hæc autem filium suum, dominum suum,

(932) « Lectus Salomonis, quamvis supernæ illius beatitudinis requies accipi possit, in qua Deus cum sanctis suis requiescit, probabilis tamen præsens accipitur Ecclesia, in qua sancti Dei sopitis tumultibus vitiorum amplexu Salomonis, id est veri pacifici, delectantur. » Idem auctor. Cantachuzenus in lectulo hoc Salomonis significari ait monumentum, in quo mortuum Christi corpus depositum fuit, quique Judæi milites apposuerunt, ut illud custodi-

rent.

(933) « Libanus *candidatio* vel *dealbatio* interpretatur. Ligna ergo Libani sunt sancti, candidati, et dealbati in baptismo, et omnium virtutum pulchritudine exornati. » Idem auctor.

(934) Hoc est propter animas simplices, et nullius sibi virtutis conscias, quæ quanto magis propriam fragilitatis sunt conscie, tanto amplius Salvatore et Redemptorem diligere satagunt. Idem auctor.

regem suum coronavit, spineamque coronam super caput ejus imposuit (935). Quando? « In die spon- sionis ejus. » Id est in die quo Christus nuptias fecit, et Ecclesiam Patris desponsavit, ipsiusque de latere dormientis conjugem fabricavit. Namque sicut de dormiente Adam, una costa subtracta, facta est Eva, ita de Christo dormiente, latere lancea perforato, facta est Ecclesia. « Et in die lætitiæ cordis ejus (936). » O mira pietas! moriens lætabatur, de morte gratulabatur; quoniam sic se mundum redimere, et patriarchas et prophetas liberare a morte sciebat. Quamvis enim caro tristaretur, cor tamen, et divinitas lætabatur.

Versus .

En lectulum Salomonis amblunt fortissimi,
Omnes gladios tenentes in bello doctissimi
Propter timorem nocturnos sunt accincti gladiis,
Quibus suis sunt tutamen, et timor extraneis.
Ferculum rex Salomon fecit de lignis Libani,
Cujus utique columnæ vos estis apostoli.
Reclinatorium ibi fabricavit aureum
Sanguine proprio fecit ascensum purpureum.
Filiæ Sion, quid statis, foras egredimini?
Regem vestrum coronatum spinis intuemini.
Tu tamen, Virgo Maria, coronasti Filium;
Quia carnem de te sumens ponitur in medium.
Quem chorus apostolorum, confessorum, virginum,
Sic circumdat, ut corona prudentium militum.

CAPUT IV.

Vox Christi: « Quam pulchra es, amica mea, quam pulchra es (937)! » Cur autem bis dixit quam pulchra es, nisi quia in opere et sermone, interius et exterius, in anima et corpore pulchra est? « Oculi tui columbarum, » id est intellectus, ratio, intuitus tuus simplex est et acutus, non ira confusus, non furoris sanguine perturbatus, non in superbiam elatus. « Absque eo quod intrinsecus latet. » Multa inquit, de te dici possunt. Laudabilis es in virtute, in constantia, in sapientia. Magnam est quod videtur, maximum est quod latet. Magna in te fulget operatio, magna in cœlesti secretario tibi servatur retributio. Magnus est labor, sed maxima spes. Possumus etiam et per oculos prophetas intelligere, qui ea quæ futura erant multo ante præviderant. Hi columbæ dicuntur, quoniam in humilitate et simplicitate cordis Domino servierunt. « Capilli tui sicut greges caprarum. » Per capillos eos intelligimus, qui ab Adam usque ad Christum fidem servaverunt. Capillis namque nulla pars

(935) « Egredimini, videte, filiæ Sion, in rege Salomone coronam, qua coronavit eum mater sua, spineam videlicet, quam ejus capiti imposuit. In die desponsationis ejus, hoc est in die qua passus est: tunc enim, tanquam sponsus uxorem duxit, castam nimirum ex gentibus Ecclesiam. » Ita Cantachuzenus.

(936) « Qui gaudebat per passionem suam redimere mundum de diaboli potestate, etc. » Idem auct. Cassiod. dict.

(937) « Bis repetit, quam pulchra es; » scilicet in opere, et in prædicatione. In opere, quia nihil for-

superius est. Merito ergo capilli isti dicuntur; siquidem secundum tempus totius Ecclesiæ sunt superiores. Sed quare gregi caprarum assimulantur, nisi quia carnaliter vivebant, et luxuriæ carnisque voluptatibus serviebant? His enim dictum fuerat: « Crescite, et multiplicamini (Gen. ix, 7). » Ex talibus autem David et Salomon fuisse probantur, quorum concubinarum non erat numerus. Sola igitur fide isti salvantur. Hi sunt, qui per fidem vicerunt regna. « Quæ ascenderunt a monte Galaad. » Galaad namque *acervus testimonii* interpretatur. Ascenderunt igitur de monte Galaad, quia legis et prophetarum testimonia observantes cœlorum regna scandere meruerunt. « Dentes tui sicut greges tonsarum ovium. » Dentes apostoli. Sed quare dentes, nisi quia prophetarum et legis graviore sententias ruminantes et exponentes, Ecclesiam pascent et nutriunt? Cur autem greges tonsarum ovium, nisi quia sæcularibus omnibus venditis, et pauperibus attributis, nudi, tonsi, vitiis exspoliati in innocentia et simplicitate Domino servierunt? « Quæ ascenderunt de lavacro. » De lavacro quidem ascenderunt, quoniam baptismatis aqua mundati, vitiisque omnibus expulsis, ad summum fidei et doctrinæ, et ad cœlos sublimati sunt. « Omnes gemellis fetibus. » Gemellos quidem fetus habent, quoniam inter medios clericos dormientes Novum et Vetus prædicant Testamentum. Possumus autem et per gemellos fetus doctrinam et operationem intelligere, sive etiam carnis et animæ castitatem, vel Dei et proximi dilectionem (938). « Et sterilis non est » inter 617 eas, quoniam multiplici semine fructificant.

« Sicut vitta coccinea labia tua. » Quid per labia, nisi episcopos, et sacerdotes, cæterosque, qui Deum assidue laudant et benedicunt? Hi autem vitta coccinea esse dicuntur. Sed quare vitta? Quia quasi multos capillos, ita multos fideles in una fide ligant; sive quia multas virtutes, multasque sententias simul adunant; sive etiam quia cordis sui cogitationes comprimunt, ne vento vanitatis per inania rapiantur. Cur autem coccinea? Quia et igne sancti Spiritus accensi sunt, et Christi prædicant passionem. Coccus ignis, vel sanguinis speciem habet. « Et eloquium tuum dulce. » Dulcia quidem sunt sanctorum eloquia, et auditu suavia. Unde et illud: « Quam dulcia faucibus meis eloquia tua, super mel ori meo! » (Psal. cxviii, 103) — « Sicut fructus mali Punici, ita genæ tuæ. » Genæ namque

dum, nihil oculis meis indignum agit. In prædicatione, quia ad considerandum incarnationis meæ mysterium, etiam sodales tuas filias Jerusalem invitare non cessas. Idem auctor.

(938) In eadem convenit interpretatione Cantachuzenus, qui de hisce ovibus loquens, ait: « Tonsæ enim, et lavacro lotæ divino, secundum jugi suorum filiorum serie sacri baptismatis reddidere fontem, semperque exstant gemellæ; præclaram animi contemplationem, præstantemque pariter operationem exercentes. »

Dei martyres intelliguntur, qui coram et in faciem Christi confidentes pro eo mortui sunt (939). Hi autem fragmen mali punici esse dicuntur, quoniam proprio sanguine cruciati sunt. Genæ igitur dicuntur, quia et de peccatis arbescent; fragmea autem, quoniam pro Christi nomine trucidantur et franguntur; mali vero punici propter sanguinis effusionem. « Absque eo, quod intrinsecus latet. » Pulchræ, inquit, sunt genæ, rosea est facies, virginalis et pudicus est vultus; multo tamen laudabiliora sunt, quæ nondum apparent, quæ in corde latent, quæ in cœlesti thesauro tibi reservantur. « Sicut turris David collum tuum. » Per collum Ecclesiæ doctores intelligimus. Per collam namque transit cibus, quo venter reficitur et saturatur; per collum quoque exeunt verba, omnisque doctrinæ documenta; collum denique sustinet scutum, quo totum tegitur corpus. Doctores autem Ecclesiam nutriant, docent, muniunt et defendunt. Præterea cum Ecclesia Christum conjungunt, sicut collum cum capite corpora. Hi autem sic totam defendunt Ecclesiam, sicut turris David totam quondam defendebat Jerusalem.

« Quæ ædificata est cum propugnaculis suis. » Sic autem et doctores propugnacula habent, sapientiam videlicet et virtutem, quæ nulla possunt machina expugari, nullisque inimicorum instrumentis destrui. « Mille clypei pendent ex ea (940). » Mille namque clypei pendent a doctoribus, quoniam per innumerabiles sententias et argumentationes ab eis defluentes, Ecclesiam protegunt. « Omnis armatura fortium. » Nihil enim in ea vinci, vel frangi potest. « Duo ubera tua sicut duo hinnuli capræ gemelli. » Una enim caprea, una est Ecclesia, cujus visus acutus, cujus pedes agiles, cujus voluntas altiora petit, cujus cursus cœlos ascendit; duo habet ubera, quia duo sunt gemelli. Duo namque ubera duo Testamenta sunt. Duo vero gemelli duos populos designant: Judaicum videlicet et gentilem. Hi autem gemelli dicuntur, quoniam et gemini sunt, et genuinam charitatem observant. « Qui pascentur in liliis, donec aspiret dies, et inclinentur umbræ. » In liliis quidem pascentur, qui in suavibus et odoriferis Scripturarum sententiis delectantur. « Donec aspiret dies; » Ita scilicet de qua dicitur: Quia « melior est dies una in atris tuis, super millia (Psal. LXXIII, 10). » — « Et inclinentur umbræ. » fugiatque caligo, et tenebrarum omnium princeps cum tota militia sua in infernum præcipitetur. Soon-

(939) Eadem est suppositi Cassiodori interpretatio.

(940) Mille clypei intelliguntur innumera divinæ defensionis præsidia, quibus sancta vallatur et defenditur Ecclesia, etc. Idem auctor. Pro hac turri, sive arce, intelligit etiam Cantachuzenus præsignatam B. V. undique munitione vallatam, atque præsidio munitam, ut nullus contra eam hostis prævalere possit.

(941) Hæc prophetice dicta de Deipara censet idem Cantachuzenus, quod sicut scriptor considerans ipsam totius prorsus labis expertem, totius orbis

A sus de sponsa dicit: « Vadam ad montem myrrhæ. » Vadam, inquit, Dominus ad montem myrrhæ, visitabo terras, carnem suscipiam. Mons namque myrrhæ caro est, quam assumpsit. Hic autem est ille mons, qui tantum crevit, ut totam terram completeret. Myrrhæ autem idèo dicitur, quia corruptionem non vidit; juxta illud: « Nec dabis sanctum tuum videre corruptionem (Psal. xv, 10). » Possumus autem et per hunc montem Ecclesiam intelligere, quæ carnem suam cum vitiis et concupiscentiis mortificans, in amaritudine semper moratur.

« Et ad collem thuris, » id est ad eos, quorum orationes me oblectant, sicut suavis odor thuris. « Tota pulchra es, amica mea, et macula non est in te (941). » Tota namque pulchra est, quia neque maculam, neque rugam habet. Sponsus ad sponsam: « Veni de Libano, sponsa mea, veni de Libano, veni. » In Libano, inquit, es, dealbata es in virtutibus, florum sanctitate nites; nihil tenebrosum, nihil nigrum, nihil obscurum in te esse conspicitur. Veni igitur ad me, et quæ semper pulchritudinem dilexisti, sicut sol in regno meo fulgeas in æternum (942). Ter autem dixit « veni, » quia trix sunt, sine quibus non ad eam venit; id est fides, spes, et charitas; **GIS** sive quia cogitatione, locutione, operatione Domino servit. Cur autem sponsa vocetur, superius dictum est: « Coronaberis de capite Amanæ. » Amanus namque mons est Ciliciæ, qui et Taurus appellatur.

« De vertice Sanir et Hermon. » Hi autem montes in Judæa sunt. In his autem leones et pardi habitant, sicut sequentia manifestant. « De cubilibus leonum, de montibus pardorum. » Per hos autem montes, illos intelligimus, in quibus vitiorum exercitus, leones, et pardi, et ipsi maligni spiritus inhabitant. His autem devictis et expulsis, coronatur Ecclesia: « Nemo enim coronabitur, nisi qui legitime certaverit (II Tim. ii, 5). » Coronatur igitur de supradictorum montium capite, quia diabolo devicto, quæ illorum caput et dominus est, pro tanto certamine præmium suscipit, et coronam: « Vulnerasti cor meum soror, mea sponsa. » Soror quidem, quia ejusdem patris filia est. Unde Apostolus ait: « Si autem filii et hæredes; hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi (Rom. viii, 17). » Sponsa vero, quia carnem nostram autem de virginali utero Christus processit. Hæc autem soror et conjux sponsi sui cor vulneravit, amore scilicet, mortisque timore. « In uno oculorum tuorum. »

causam futuram salutis, ad ipsam divino succensus spiritu exclamavit: *Tota pulchra es, proxima mea, et macula non est in te.*

(942) « Et tertio dicit, veni; quia vult eam perfectam esse in cogitatione, locutione et opere. Vel vocat eam primo, ut ad se veniat per fidem, vocat secundo, ut dignam cœlestium præmiorum retributionem, jam liberato corpore accipiat. Vocat tertio, ut in die generalis resurrectionis, jam resumpto corpore, duplici stola ornata perpetuo gaudeat. » Idem auctor, Cassiod. supp.

Multos namque oculos habet Ecclesia, plena est oculis ante et retro, undique videt, undique latro-
rum propellit insidias; unum tantum oculum splen-
didissimum habet; una Trinitatis fide illuminatur,
sine qua Deo nullus placebit. Hunc autem oculum
qui non habent, cæci sunt, et in tenebris ambu-
lant (943). Unde Apostolus: « Cæcitas, inquit, ex
parte contigit in Israel (Rom. xi, 25). » — « Et in
« uno crine colli tui. » Confirmatio est. Multi nam-
que crines multa doctorum exempla et sententiæ
sunt. Sed quare crines, nisi quia subtiles et prolixi
sunt? Unus autem crinis, una est sententia, quæ apud
omnes eadem est, in qua Christianorum nullus dis-
sidet, quam apostoli prædicaverunt, et pro qua
martyres sanguinem fuderunt, quam sancti Patres
confirmaverunt. « Quam pulchræ sunt mammæ tuæ,
« soror mea sponsa! » Pulchræ sunt mammæ, pul-
chri sunt et filii. Synagogæ namque mammæ pul-
chræ non sunt, quoniam nigro lacte, sordidissima
fæce, et erroris intelligentia filios nutrit.

« Pulchriora sunt ubera tua vino. » Metonymia est.
Ecce vino lac comparatur, quod utique candidius et
suavius est. Natos suos lactat Ecclesia, adulterinos
suos inebriat Synagoga. Hi autem sapienter educati,
celeriter crescunt; illi vero sicut ebrii, sensum
amittunt. De quibus ipse Dominus ait: « Et in me
psallebant, qui bibebant vinum (Psal. lxxviii, 13). »
— « Et odor unguentorum tuorum, » id est virtu-
tium, sermonum et gratiarum. Hæc enim omnia un-
guentum dicuntur, quia et suavia sunt, et omnium
infirmorum languores sanant. « Super omnia ero-
« Kata, » id est præ cunctis Judæorum sacrificiis.
« Favus distillant labia tua. » Favus enim mel est
in cera, per quem spiritualis intelligentia signifi-
catur in littera. Favum distillant labia Ecclesiæ, id est
dulcæ et suavia verba. « Mel et lac sub lingua tua. »
Quibus omne genus hominum delectatur. Possumus
autem et per mel, quod de rore cæli conficitur, spi-
ritualem et altiore doctrinam intelligere; de qua
Apostolus ait: « Sapientiam loquimur inter perfec-
tos (I Cor. ii, 6); » per lac vero mediocrem; unde
ipse ait: « Lac vobis potum dedi, non escam (I Cor.
iii, 2). » — « Et odor vestimentorum tuorum sicut
« odor thuris. » Habet enim Ecclesia vestimentum,
quod ipsa suis duxit et texuit manibus; virtutibus
enim virtutes conjungens, operibusque bonis bona
opera connectens, admirabilem sibi composuit ve-
stem; in qua non minus delectatur sponsus quam
in multo suavissimo thuris odore. « Hortus conclu-

(943) « In uno oculo, et in uno crine; ut per hoc
unitas sanctorum doctorum exprimat; unitas etiam
cælestis doctrinæ, quam subjectis impendunt. Unus
enim Dominus, ut Apostolus ait, una fides, unum
baptisma, una etiam devotio subjectorum fidelium.
Idem Auctor. In cordibus nostris, inquit Cantachu-
zenus, insecvisti unius urinae subsistentiæ splendorem
purissimum, quo docemur, unum Deum, trinum in
personis, in una essentia fore adorandum. »

(944) Virgo, hortus conclusus a Propheta est ap-
pellata. Hortus quidem, quia Christum, veluti vi-

« sus est soror mea sponsa (944). » Hortus quidem
vocatur, quia quasi diversa florum et arborum ge-
nera, ita diversi sanctorum et fidelium ordines in ea
continentur. Ibi sancti apostoli, confessores et mar-
tyres, virgines et viduæ. Conclusus autem, quoniam
virtutum et angelorum munita præsiidiis (945). Nulla
vitiis patet porta, per quam latrones, et hostes sub-
intrent, qui furentur, et rapiant bona. « Hortus
« conclusus, et fons signatus. » Fons quidem bap-
tismatis est in Ecclesia, quo et vitiorum sordes afe-
runtur, et animæ et corporis maculæ purgantur. Est
autem fons vivus in horto isto, cujus aquam qui
bibit, non sitiet ultra. De hoc autem fonte dicitur:
« Sitivit anima mea ad Deum fontem vivum (Psal.
xlii, 3). » Sed cur signatus, nisi quia in Trinitatis
nomine sanctificatur et benedicitur? Signatus est
fons, cognoscitur aqua, ad hanc sancti currunt, hanc
et vitia, et maligni spiritus fugiunt. Hoc enim signo
fons iste ab aliis discernitur, quoniam quæ iste fecit,
alii facere nequeunt. « Emissiones tuæ paradisi ma-
« lorum 619 puniceorum, cum pomorum fructibus. »
(946) Quem hortum superius dixit, paradysum hic
appellat; quoniam paradysus est hortus delicia-
rum. Vocatur igitur Ecclesia paradysus, quoniam
omnium deliciarum copiis repleta est. Hic enim est
lignum scientiæ boni et mali, Novam videlicet et
Vetus Testamentum, quæ et mala devitare, et bona
nos facere docent. Habemus et lignum vetitum; id
est Christum, qui est panis vivus, qui de cæle
descendit. Quatuor paradisi flumina, quatuor sunt
Evangelia. Sed quæ sunt ejus emissiones, quæ sunt
munera, quæ sunt poma, qui sunt flores, quos hic
hortus malorum puniceorum fructus Domino mittit?
Mala, inquit, punice mittit, multosque martyres
Domino mandat. Mala namque punice vos estis apo-
stoli, qui pro Christi nomine sanguinem fudistis.
« Cum pomorum fructibus; » non solum, inquit,
martyres mittit, sed cum aliorum pomorum fructi-
bus, cum virginibus et confessoribus mala punice
præsentat. « Cypri cum nardo. Nardus et crocus,
« fistula et cinamonum, cum universis lignis Libani,
« myrrha et aloe cum omnibus primis unguentis, »
subauditur, sunt in hoc horto. In his autem intel-
ligimus, quoniam omnium aromatum genera in san-
cta Ecclesia versantur. Per cyprium namque quo
regium paratur unguentum, et per nardum, qui sua-
vissimi magnique odoris est, omnes gratiæ Spiritus
sancti intelligi possunt, quæ et suavitate et odore
omnibus præferuntur. Cyprus namque cum nardo
ponitur, quoniam qui divino et regio unguento un-

pomum, germinavit; conclusus vero, quia post par-
tum etiam virgo permansit. Cantachuzenus.

(945) « Conclusus est hortus iste, quia S. Ecclesia re-
lidemptoris, et Domini sui adjutorio munita est, et
præsidio angelicarum virtutum vallata, nullis ma-
gnorum spirituum patet insidiis. » Idem auctor,
Cassiod. snpp.

(946) « Grata nimirum a Deo ad Virginem per Ga-
brielem nuntium missa: ipsa namque paradysum
revera nobis reseravit, et delicias fructuum illius
ad vescendum apposuit. » Cantachuzenus.

guantur, magnus et suavissimus odor Deo sunt. Unde A
Apostolus, « Christi, inquit, bonus odor sumus Deo
(II Cor. II, 15). » Per crocum namque, fistulam et
ciananomum, quæ brevia sunt, nec alius crescunt,
simplices et humiles intelligimus, quos, quamvis
vulgo homines non venerentur, magnæ tamen virtutis
et sanctitatis sunt. In his autem persona est humilis,
sed virtus excelsa. « Cum universis lignis Libani. »
Per hæc autem apostolos et prophetas intelligas,
qui altitudine, robore et pulchritudine cæteris præ-
sunt; siquidem ligna Libani magnæ sunt altitudi-
nis. Myrrha vero et aloë, quæ putredini, vermi-
busque resistunt, castitatem et alias virtutes signi-
ficant, quæ a vitiorum contactu et animam et corpus
servant illæsa. « Cum omnibus primis » et maximis
« unguentis, » per quæ fides, spes et charitas desi-
gnari possunt, quæ in sæcula sæculorum delinent
principatum. « Fons hortorum, puteus aquarum
« viventium. » Hic, inquit, est fons hortorum, hic
sunt apostoli et doctores, hic est illa aqua, qua to-
tus irrigatur mundus. Multi enim horti multæ sunt
Ecclesiæ. En puteus viventium aquarum, en profun-
ditas Scripturarum. Una enim est doctrina aposto-
lorum, mortuusque error hæreticorum: hanc aquam
qui bibunt, non moriuntur; illam qui bibunt, vivere
nequeunt. Illi tamen de fonte bibunt, qui Scriptu-
rarum præficiam summis tenus labiis delibant. De
puteo non sumunt profundiores aquas, id est diffi-
ciliores sententias non hauriunt. « Quæ fluunt im-
« petu de Libano. » Impetu, inquit, magna scilicet
constantia, virtute, et affluentia hæ aquæ fluunt. C
Sed unde fluunt? de impetu, de Libano, de monte
candidato. Libanus enim, ut dictum sæpe est, *cand-
didatio* interpretatur. Christus gratias convocat.
« Surge, aquilo, et veni, auster, perfla hortum meum,
« et fluant aromata illius. » Dixit superius hor-
tum, dixit arbores et poma, dixit fontem et puteum,
quibus irrigatur; nunc autem præcipit ventis ut
surgant, hortum perflent, aromata ventilent, quate-
nus sibi odor reddatur suavior. Ventis enim in Chri-
sti hortum insurgentibus, quando tyrannorum impe-
tus et furor Ecclesiam persequendo sanctos trucidab-
ant. Tunc enim aromata fluebant, tunc martyrum
constantia et virtutes redolebant, tunc suavissimus
odor rationabilis holocausti, et puri sacrificii ante D
Domini conspectum ferebatur (947). Possumus tam-
en per aquilonem, qui asper ventus et frigidus
est, tyrannorum crudelitatem intelligere. Per austrum
vero, qui serenus est, fallaciæ blandimenta designantur;
unde dicitur: « Inimici ejus terram lingent
(Psal. LXXI, 9). »

Versus :

Diximus Ecclesiam
Sponsam Regis regiam,

(947) « Novit Dominus de malis hominum bona
quædam facere, sed ipsam persecutionem in sua
potestate habet, ut non tantum sæviant, quantum
volunt; unde scriptum est: *qui fecit ventis pondus*:
quia videlicet flatibus persecutionum modum im-
ponit. » Idem auctor sub Cassiodori nomine.

Cujus estis oculi, vos prophetae,
Vos dentes fortissimi, Petre et Paule,
Qui eam reficitis assuete.
Genæ semper rubæ
Martyres sunt utique.
Imperfecti quilibet sunt capilli,
Et minoris meriti imbecilli,
Quia sunt instabiles sicut illi.
Collum ferens clypeos
Dicimus episcopos,
Qui defendunt fortiter suas oves:
Persequentes vitia, et leones,
Serpentinas furias, et dracones.
Hortus est tutissimus
Sanctorum sanctissimus,
Qui non caret liliis neque rosis;
Nec privantur arbores suis pomis.
Ibi fons dulcissimus est saporis,
Hunc ventorum flamina,
620 Tyrannorum agmina
Perturbant et ventilant cum furore;
Cælum petunt martyres cum honore;
Delectatur Dominus in odore.

CAPUT V.

Ecclesia de Christo dicit: « Veniat dilectus meus
« in hortum suum. » Veniat, inquit, dilectus meus,
sponsus meus, amicus meus in hortum suum, in
Ecclesiam suam, in sanctorum congregationem. Ad
quid? « Ut comedat fructum pomorum suorum. » Com-
medat, inquit, fructum pomorum, recipiat manipu-
lum, obsequium, et bona opera sanctorum. Mita
sunt poma, quatiantur arbores, occiduntur marty-
res. Jubeat igitur Dominus, ut eorum animæ in
cœlesti thesauro, et in sinu Abrahamæ congregentur.
Christus dicit: « Veni in hortum meum, soror mea
sponsa. » Tu me, inquit, venire rogas; ego autem
jam veni (948).

« Messui myrrham meam cum aromatibus. » Per
myrrham autem martyres, castos et incorruptos
intelligimus. Per aromata vero fragrantiam bonorum
operum. Est autem myrrha cum aromatibus, quando
concupiscentiis carnis devictis, cum solis virtutibus
homo conversatur. Tunc incorrupta est caro, tunc
virtutes redolent, tunc ad se sanctos venire Domi-
nus jubet. Cum enim Apostolus diceret: « Copio
dissolvi, et esse cum Christo (Philip. I, 23), » nonne
ut sua meteretur myrrha desiderabat? « Comedi
« favum meum cum melle meo. » Quanta dulcissime
et delectatione sanctos suos Deus recipiat, in his
verbis declaratur. « Comedi, inquit, favum meum
cum melle meo, » recepi amorem meum, suscep-
i dulcissimos, nimisque dilectos amicos meos. Con-
firmatio. « Bibi vinum meum cum lacte meo. » Vi-
num quidem vos estis, apostoli, qui divino calice

(948) « Desideranti Ecclesiæ, ut ad se veniat Spon-
sus, respondet se jam hoc fecisse. Ego jam veni. Ve-
nio ad eam, ut errantes corrigam, infirmitates cor-
rolorem, dubios confirmem, et perfectos donis cœles-
tibus angeam. » Idem auctor, Cassiod. supp.

inebriati omnem peritiam habuistis. Lac vero illi sunt qui mediocri et imperfecta scientia ornantur. Venit igitur Christus in hortum suum, et myrrham, quam ventus perflaverat, sanctos scilicet, quos tyrannus contristaverat, nimio secum amore devertit. Christus ad apostolos dicit: « Comedite, amici mei, et bibite. » Apostropha ad apostolos. Vos, inquit, amici mei estis; vos doctrinam fidei, et carnem meam comedite, vos sanguinem meum bibite. « Nisi enim manducaveritis meam carnem, et biberitis meum sanguinem, non habebitis vitam in vobis (Joan. vi, 54). » Comedite igitur panem vivum; bibite calicem novi testamenti. « Et inebriamini, charissimi. » Qui enim hoc calice inebriatur, vera scientia inebriatur. Qui enim divitias spernit, mortem desiderat, sui obliviscitur, negligit quæ videt, credit quæ non videt, nonne is ebrius esse videtur? « Ego dormio, et cor meum vigilat. » Dormivit quidem secundum carnem, quoniam mortuus est et sepultus; cor autem vigilat, quia divinitas dormire non potest. Hoc autem etiam in persona Ecclesie sic intelligitur. Ego dormio, carne devicta et subjugata; cor autem vigilat, anima scilicet quæ in bonis operibus perseverat. Possumus autem per cor, Christi apostolos intelligere. Isti autem vigilat, isti sanctam Ecclesiam die nocteque custodiunt. Ecclesia: « Vox dilecti mei pulsantis. » Audio, inquit, vocem Domini mei; pulsat enim sanctos suos, ne dormiant, hortatur ut vigilent. Stat enim ad ostium, et pulsat. Si quis aperuerit, intrabit, et cœnabit cum illo. « Aperi mihi, soror mea. » Soror quidem, quia ejusdem patris et sponsus et sponsa, filii sunt. Ille naturaliter, ista vero adoptione. « Amica mea, » pro qua mori non dubitavi, quia major dilectio nulla est. « Columba mea, » felle, et amaritudine carens. « Immaculata mea, » quæ vitis omnibus emundata sine macula es atque ruga. Aperi, inquit, mihi cor tuum, aperi mihi portam, qua et tua, et aliorum ingrediar conscientias: « quia caput meum plenum est rore. » Confirmatio. « Et cingini mei guttis nocturnum (949). » Tota, inquit, nocte cucurri, pro tuo amore vigilavi. « Ecce sto ad ostium, et pulso (Apoc. iii). » Aperi mihi, soror mea. In multis quidem adversis, in nocte, et in ipsa morte pro hujus dilectione fuit Christus. Unde et illud: « Insuper et usque ad noctem increperunt me roces mei (Psal. xv, 7). » Injunctum est igitur huic non aperire, et in cordis thalamum tantum sponsum non accipere. Spiritualiter autem ros in capite, et celestis benedictio, et Spiritus sancti gratia in eo intelligitur. De qua dicitur

(949) « Caput Christi, ut Apostolus ait, Deus est. Cingini vero sunt intima cogitationes, quæ non laxæ et dissolute fluunt, sed vinculo timoris et amoris Dei colliguntur. » Idem auctor.

(950) « Dilectus manum super foramen mittit, et ventrem tangit, cum interna conditor inspiratione cor visitat, et ad profectum virtutum accendit. Seu etiam cum nos ad memoriam operum suorum revocet, ut cogitemus, quia cum esset Deus, homo pro nobis fieri dignatus est. » Idem auctor, Cass. supp.

A est: « Sicut unguentum in capite, quod descendit in barbam, barbam Aaron (Psal. cxxxii, 2): » Vox fidelis animæ. Sponsa ad seipsam: « Exspoliavi me tunica mea, quomodo induar illa? » Merito, inquit, me immaculatam vocasti, quoniam tunicam meam exspoliavi, pristinam vitam fugi, veterem hominem exui, mundique concupiscentias, sæculi curas, et vitia repuli, quibus involuta et irretita eram. Immaculata sum, et te nove homine induta, in novitate vite ambulabo, et non amplius prædicta tunica induar, non ad sæcularia revertar; sed quæ incœpi, instantè operabor. « Lavi pedes meos, quomodo inquinabo illos? » Pedes, inquit, lavi, et ea vitia fugavi, in quibus humana fragilitas frequentius offendit. Hæc enim pars 621 corporis, quia terra propior est, sæpius coinquinatur. Sunt enim quedam peccata, sine quibus vix aliquis immunis erit, Ut elatio mentis, vana gloria, verba otiosa et vana cogitationes. Vox Ecclesie de Christo: « Dilectus meus misit manum suam super foramen (950). » Dilectus, inquit, meus misit manum suam, doctrinam, et spiritum fortitudinis suæ, ipsamque suæ passionis commemorationem super foramen et portam cordis mei, quæ nunquam ei clauditur.

« Et venter meus intremuit ad tactum illius. » Quis enim est, quem Dominus tetigit, sanctoque Spiritu inspiravit; quis ipsius passionem commemorans non contremiscat? Unde est illud. « Tange montes, et fumigabunt (Psal. cxliiii, 5). » Mittit igitur Dominus manum per foramen, tangit cor nostrum; recordatur passionis, stringitur admiratione et timore cum Dominus pro servis, justus pro injustis, creator pro creatura, talia pateretur. « Surrexi, ut aperirem dilecto. » Vocem, inquit, audivi, de lectulo meæ delectationis, surrexi, et sæculi blandimenta dereliqui. Aperui dilecto, credidi sermonibus, cor meum vitis et errore mundavi, in quo tantus hospes habitaturus erat. Unde per Psalmistam dicitur: « In auditu auris obedivit mihi (Psal. 17, 45). » — « Manus meæ distillarunt myrrham. » Quid per manus nisi opera? Quid vero per myrrham, nisi incorruptionem? Distillant igitur manus myrrham, quoniam et corpus, et animam bona opera incorruptam faciunt. « Et digiti mei pleni sunt myrrha (probatissima). » Quid enim per digitos, nisi singulorum operum discretam operationem intelligimus? Ut vigilare, orare, jejunare, et similia. Hæc autem non immerito probatissima myrrha plena esse dicuntur; quoniam et carnem non sine magna retributione mortificant, et æternam præparant incor-

Cum hæc Cantachuzenus ad B. V. referat, ita exponit: « Misit ex suæ voluntatis placito, per Gabrielem, in me virtutem ipsius obumbrantem, quam manum appellat. Accedente vero angeli voce, cum altissimi Dei conciperem Verbum turbatus est super eum venter meus; dixit enim: Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco? Ubi vero causam didicit. Ecce, inquit, ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum. » Luc. ii, 38. »

ruptionem. «Pessulum ostii mei aperui dilecto meo.» Valde, inquit, cor meum induratum erat, multis obicibus, et retinaculis obseratum erat. Sed posteaquam hujus vocem audivi, et veritatis sententias mente concepi, totam cordis Intelligentiam aperui, omnia erroris obstacula dimovi, quibus quasi pessulo cor meum erat clausum (951). Aperui quidem, ut eum reciperem, et quis, et qualis, et quomodo sit verissime, perfecte et rationabiliter intelligerem. Sed frustra. Ut quid? Sequitur. «At ille declinaverat, et atque transierat.» Cum enim ea quæ Dei sunt, homines perscrutari præsumunt, ipse quidem ab eis declinat atque transiit; quoniam qualiter sit, nullo modo comprehendere potest. Unde est illud: «Accedet homo ad cor altum, et exaltabitur Deus (Psal. LXXXVII, 7).» — «Anima mea liquefacta est, ut locutus est.» B Anima, inquit, mea, quæ ferre et lapide durior erat, dulcissima voce sponsi audita, liquefacta est, et quasi cera emollita, evangelicam prædicationem in se scriptam recepit. Denique cum divina præcepta doctores nostros prædicantes audivimus, si forte timore et amore compuncti, oculos in lacrymas solvimus, animam liquefactam tunc habemus. Judæorum autem animæ liquefactæ non sunt; quoniam eorum corda nimium indurata sillo spiritus inscribi nequeunt. Quod quidem lex eorum significavit in lapidibus deformata. «Quæsi, et non inveni illum.» Quærent namque multi Dominum, quoniam et mundam relinquere, et de necessitatibus liberari, et cum eo esse desiderant. Unde quidam ait: «Utinam dirumperes cælos, et descenderes!» (Isa. LXIV, 1.) Et Apostolus: «Cupio dissolvi et esse cum Christo (Philip. I, 23).» Quidam tamen quærent, et non statim inveniunt. «Vocavi, et non respondit mihi.» Vocant enim et clamant, rogant ut de hac carne liberentur, et non exaudit eos Dominus. «Invenerunt me custodes, qui circumteunt civitatem.» Civitas Ecclesia, custodes apostoli; custodes, inquam, apostoli et doctores, qui circum Ecclesiam vadunt, qui eam ab inimicis defendunt, «invenerunt me. Percusserunt me,» videlicet gladio spiritus. «Vivus est enim sermo fidei et efficax, et penetrabilior omni gladio accipiti (Hebr. IV, 12).» — «Et vulneraverunt me,» timore videlicet compunctionis, et amoris, et sententiis Scripturarum, quæ quasi sagittæ acutissimæ inimicorum fugant exercitum. «Tulerunt pallium meum mihi custodes murorum.» Meum, inquit, pallium, pravam voluntatem et vitiorum multitudinem, qua involuta et cooperta eram, apostoli et doctores mihi tulerunt, et vestimento fidei, veste candida et nuptiali me induerunt. Apostropha. «Adjuro vos, filiæ Jerusalem, si inveneritis dilectum meum, ut nuntietis ei, quia amore languo.» Filia namque Jerusalem, apostolorum animæ intelliguntur. Hæ autem jam in Jerusalem

(951) «Pessulum ostii aperiunt, cum Ecclesia, vel fidelis quæque anima cor advententi conditori præparat.» Idem auctor, Cassiod. supp.

(952) «Dilectus ex dilecto, filius est ex Patre, sic-

ascenderunt, et cum Domino habitant, suum desiderium invenerunt. Ideoque Dei dilecta, scilicet Ecclesia, quæ adhuc in hoc mundo conversatur, eos adjurat, ut suum amorem et desiderium Deo annuntient. Testes enim sunt in cælo fideles.

Versus:

Quis est hic, qui pulsat ad ostium,
Noctis rumpens somnum?
Me vocat: O virginum pulcherrima,
Soror, conjux, gemma splendidissima
Cito surgens aperi, dulcissima:
Ego sum summi Regis Filius,
Primus, et novissimus,
Qui de cælo in has venit tenebras,
Passus mortem et multas injurias,
Liberare captivorum animas.
Mox ego derelinqui lectulum,
Cueurri ad pessulum,
Ut dilecto domus mea pateat,
Et mens mea plenissime videat
Quem videre maxime desiderat:
At ille jam inde transierat,
Ostium reliquerat.
Quid ergo, quid miserrima facerem
Lacrymando sanæ secuta juvenem,
Cujus manus plasnaverunt hominem.
Vigiles urbis invenerunt me,
Exspoliaverunt me,
Abstulerunt et dederunt pallium,
Cantaverunt mihi novum canticum
Quo in regis iudocar palatium.

Vox Synagoga: «Qualis est dilectus tuus ex dilecto? Qualis est dilectus tuus ex dilecto, o pulcherrima mulierum (952)?» Nobilior nobilium, fortior fortium, sapientior sapientium. Qualis, inquam, est, dic qualis est, quia sic adjurasti nos? ut tuum ei amorem nuntiaremus. Vox Ecclesiæ: «Dilectus meus candidus et rubicundus.» Candidus quidem, quia nulla vitiorum macula eum decoloravit. Rubicundus autem, quia proprio sanguine cruentatus est. Juxta illud: «Quis est iste, qui venit de Edom tinctis vestibus de Bosra?» (Isa. LXIII, 1.) «Electus ex millibus,» id est ex omni multitudine angelorum et hominum. «Quis enim in nubibus æquabitur Domino?» (Psal. LXXXVIII, 7.) «Caput ejus aurum optimum.» Quid per caput, nisi divinitas? Unde Apostolus: «Homini, inquit, caput, Christus: caput autem mulieris, vir: caput Christi, Deus (I Cor. XI, 3).» Hoc autem caput aurum optimum dicitur, quia divinitas rebus omnibus præfertur. Non enim factura factori, creatura Creatori æquiparari potest. Duæ namque naturæ sunt in Christo, quarum altera est aurum, altera vero terra; divinitas scilicet et humanitas. «Comæ ejus sunt elatæ palmarum.» Elatæ namque

ut Deus de Deo, lumen de lumine. Vel etiam dilectus ex dilecto Christus est, ex ea parte, qua diligendus est, non ex ea qua timendus. Idem auctor, Cassiod. supp.

palmarum rami sunt productiores, semper ad altiora tendentes, viriditatem non amittentes. Sunt igitur fidelium multitudines elatæ palmarum, quoniam semper ad altiora festinant, viriditatem non amittunt, siccati et mori non possunt, et de virtute in virtutem crescentes, cælos ascendunt. De quibus dicitur: « Justus ut palma florebit, sicut cedrus Libani multiplicabitur (Psal. xci, 13). » Illi autem Christi contra dicuntur, quoniam ejus fidei, quæ omnium virorum caput est, firmiter in hærent. « Nigræ quasi corvus. » Quare nigræ? Quia macerantur, tribulantur, æstum et multas adversitates patiuntur. Unde superius dixit: « Nigra sum, sed formosa. »

« Oculi ejus sicut columbæ, » id est casti et simplices, non elati, non ira confusi. Per oculos autem Spiritus sancti gratias intelligimus, quibus sancti illuminantur. Unde est illud: « Vidi agnum, tanquam occisum, habentem cornua septem, et oculos septem, qui sunt septem spiritus Dei, missi in omnem terram (Apoc. v, 6). » Possumus autem et per oculos patriarchas et prophetas intelligere, quibus ipse Dominus ait: « Vos estis lux mundi (Math. v, 14). » — « Super rivos aquarum (953), » subauditur, existentes. Sunt namque apostoli et doctores super aquarum rivos, quando in Scripturarum voluminibus exercentur. « Quæ lacte sunt lotæ. » Aliter enim simplices et parvuli eas bibere non possunt. Ergo quia lacte sunt lotæ, et sapientes, et insipientes eis utuntur, quoniam omnis scientiæ in se continent principatum. « Genæ illius sunt areolæ aromatum consitæ a pigmentariis. » Genæ, inquit, illius odoriferæ sunt, et ad videndum suaves. Sed quid per genas, nisi eam, quam de Christo habemus, notitiam, intelligimus? Unde Apostolus ait: « Et odorem notitiæ suæ manifestat per nos in omni loco (II Cor. ii, 14). » Quis enim odor suavior, et delectatio major, quam Christi notitiam habere? Sunt igitur genæ Christi cognitiones, eæ scilicet quæ de ipso apparent, et videri et intelligi possunt; quasi aromatum collectiones, quæ a pigmentariis composita et ordinate sunt (954). « Labia illius, labia distillantia myrrham primam. » Labia quidem erant labia Christi, quando baptismum predicando dicebat: « Oportet vos nasci denuo (Joan. iii, 7). » Itemque: « Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto, non potest videre regnum Dei (ibid., 5). » Hæc enim dum diceret, lilia odorem et pulchritudinem dabant. Myrrham autem, carnis mortificationem et totius hominis incorruptionem ejus labia

(953) « Bene columbis super rivos aquarum comparantur, quia Spiritus sanctus puris et sinceris mentibus delectatur. Non enim super stagna et paludes, sed super rivos aquarum columbæ resident, quia Spiritus sanctus castas et mundas mentes sibi habitaculum facit. » Idem auctor

(954) « Hæc areolæ a pigmentariis conditæ sunt. Pigmentarii sunt Prophætæ vel apostoli, quia alteri futura hæc omnia, alteri jam facta descriperunt. » Idem auctor.

(955) In hanc interpretationem conveniunt aucto-

res supra relati. (955) tunc, quando discipulos, ut fortes essent et nihil timerent, admonebat, dicens: « Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere (Math. x, 8). » Et: « Beati qui persecutionem patiuntur propter justitiæ (Math. v, 10). » Et: « Si me persecuti sunt, et vos persequentur (Joan. xv, 20). » Itemque: « Qui vult venire post me, abneget semetipsum, et tollat crucem suam, et sequatur me (Math. xvi, 24). » — « Manus illius tornatiles, plenæ hyacinthis. » Cur tornatiles, nisi quia regulariter, facile, recto ordine cuncta disponit et operatur? Optimus est faber, doctæ sunt manus bene pingere, bene sculptere, optime vasa tornare novit. Cur autem auræ, nisi quia ipsius opera omnibus præstantiora sunt? Sicut enim aurum cæteris metallis, ita Dei operatio omnibus præstat. Sed quare plenæ hyacinthis esse dicitur? Hyacinthus namque lapis est aerei coloris, sive etiam flos purpuream speciem habens. Manus igitur Domini plenæ sunt hyacinthis; sive quia ipsius operatio nos excitat ad regna cælestia. « Invisibilia enim ipsius, ut ait Apostolus, a creatura mundi per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur (Rom. i, 20); » sive etiam propter clavorum sanguineam. Sanguis enim et purpura ejusdem coloris sunt. Sunt etiam manus Domini plenæ hyacinthis, quia omnia ejus opera admirabili distinctione fiunt. Unde ipse ait: « Quoniam, et nee Salomon in omni gloria sua coopertus est, sicut unum ex istis (Math. vi, 29), » cum de liliis loqueretur. « Venter illius eburneus. » Venter, inquit, illius, humanitas et caro, homo Christus de Virgine eburneus natus est, candidus est, et fortis, castus, eburneus venter Mariæ; eburneus et Christi; uterque candidus, uterque fortis et castus.

« Distinctus sapphiris. » Sapphirus namque lapis est, sereni cæli habens colorem. Erat igitur Christi venter distinctus sapphiris; quoniam Verbum caro factum, modo cælestia, ut Deus, modo humana, ut verus homo faciebat (956). Ergo quia venter dicitur, homo et terra intelligitur; quia vero sapphirus dicitur, quem cælicum colorem habere diximus, ille nimirum, qui de cælo descendit, denotatur.

« Crura illius columnæ marmoreæ. » Per crura namque vias et itinera intelligimus, et est causa pro effectu. Crura, inquit, viæ et itinera illius non debilia sunt. Non arundo vento agitata; imo columnæ. Sed quæ columnæ? Marmoreæ utique, quæ frangi

res supra relati.

(956) « Per sapphirus ergo opera diviniæ majestatis intelliguntur, quæ in carne perficiebat. Venter vero sponsi distinctus erat sapphiris; sed distinctus, ita videlicet, ut inter sapphirus eboris candor appareret; sic Dominus operabatur ea quæ divinitatis erant, ut nihilominus perficeret ea quæ erant humanitatis: sic et rursus operabatur ea quæ erant divinitatis, ut non relinqueret ea quæ erant humanitatis; distincta est enim in Christo operatio divinitatis et humanitatis. » Idem auctor, Cassiod. supp.

quidem, flecti autem non possunt. Christus namque A
occidi potuit, a proposita vero voluntate detorqueri
non fuit facultas. « Quæ fundatæ sunt super bases
« aureas: » fidem nempe de his quæ nos docuit
Deus, et sapientiæ firmitatem. Christi namque divi-
nitas humanitatem assumptam et regebat, et susten-
tabat. Possumus autem, et per itinera, incarnatio-
nem, passionem, resurrectionem et ascensionem
denotare. Quæ ideo super aureas bases fundata
dicuntur, quia in providentia et consilio Patris
(quod nimirum aureum fundamentum est) ante
mundi constitutionem inhæserant. Unde ipse ait :
« Non haberes in me potestatem, nisi desuper tibi
datum fuisset (Joan. xix, 11). » Hoc autem tale est
ac si diceret : Firmissimum mihi est fundamentum,
quod nisi se volente me occidi non patietur. « Spe- B
« cies ejus ut Libani, electus ut cedri. » Hic enim
mons omnes illius terræ montes altitudine transcen-
dit; Christi autem montis majestas omnia complet
et continet. Denique Libanus candidatio dicitur,
Christus autem præ filiis hominum forma est spe-
ciosior. Est igitur species ejus ut Libani, alta, et
pulchra, et præ omnibus excellentior. « Electus ut
cedri. » Cedrus namque arbor est quæ excelsa,
odorifera, speciosa, imputribilis naturæ esse perhi-
betur. Hæc autem omnia Christo conveniunt. « Guttur
illius suavis; » id est, verba quæ ab ejus ore prodeunt
jucunda et suavia sunt, omnique melle dulciora.
Sed quid in singulis moror? « Et totus desidera-
« bilis. » Singularia relinquam : summam, et bre-
viter omnia dicam. Quid dicam? Totus amicus C
meus est desiderabilis, totus est amabilis. Diliga-
mus igitur eum non verbis, sed opere, et veritate,
toto corde, tota mente, tota cordis intentione.
« Talis est dilectus meus, » cui fidei annulo des-
pensata sum, nimirum amore et dilectione con-
juncta; « et ipsæ, » et non alius, non Judæus, non
hereticus, « est amicus meus, filix Jerusalem. »
Vere utique amicus, quoniam propter eam sangui-
nem fudit, qua major dilectio esse non potest.

Versus :

Quis interrogare qualis
Attinet, cum non sit talis,
Cui Pater est æqualis
Et Spiritus principalis,
Deus et homo.

Cujus caput purum aurum,
Lux et splendor animarum;
Comæ palmæ sunt elatæ,
Mire floribus ornatae,
Typice sancti.

Oculi non sunt elati,
Sed columbæ similati,
Qui super rivos aquarum
Et fluentia Scripturarum
Semper morantur.

Ejus genæ sunt suaves,
Nulli ad videndum graves;
Labia sunt pulchra nimis :

Murrha distillat ab illis.

Quid super addam?

Aureæ sunt manus ejus,
Eburneus venter ejus,
Hic distinctus est sapphiris,
Illæ plenæ sunt hyacinthis:
Omnia novit.

Marmoris sunt ejus crura
In stabilitate sua,
Solida nimis et dura,
Nullo modo ruptura:
Credite mihi.

Sicut cedrus exaltatus,
Ut Libanus candidatus,
Majestate cuncta replet,
Omnibus odorem præbet,
Deus deorum.

Dulcia sunt ejus verba,
Vera semper et aperta;
Igne sunt examinata
Et a Patribus probata,
Sicut argentum.

Talis est dilectus meus
Et hic est amicus meus,
Cujus explicare laudes
Quia non valemus omnes,
Hic finis erit.

CAPUT VI.

« Quo abiit dilectus tuus, o pulcherrima mulie-
« rum: quo declinavit dilectus tuus, et quæremus eum
« tecum? » Imperfecti sunt enim qui hic loquuntur :
Idcirco ubi Deus sit, quo declinaverit, et quo in loco
moreretur, quasi ignorantes inquirunt. « Dilectus
« meus descendit in hortum suum. » Quid est, in-
quit, quod quæritis? Nonne vobis notum est quod
in hortum suum dilectus meus descendit? Venit
utique in hortum suum, visitavit me sponsam et
amicam suam. Denique et dixit : non te deseram,
neque derelinquam. Ex quo igitur in mundum ve-
nit, ex quo me dilectionis vinculo sibi conjunxit,
mecum est et mecum habitat. Ad Patrem ivit, me
non reliquit; cælos ascendit, me non deseruit. Non
ergo dicas, o homo, quo abiit? non dicas quo decli-
navit? Vis eum quærere mecum? Fac ut sentias
mecum : operare quod ego, vigila ut ego. Duc oleum
tecum, si vis ascendere mecum. Non habeo dicis;
nec mecum longius ibis. Vigila igitur accensis lam-
padibus, quatenus ei venienti lætus occurras. Cur
autem Ecclesia hortus vocetur jam superius dictum
est : « Ad areolam aromatis. » Ad areolam, inquit,
aromatis. Per areolam intelligitur quælibet anima
fidelis, quæ disciplina cælesti exulta, et diligenter
composita, ac laterum paritate, id est quatuor
virtutibus præcipuis exornata, in sanctis operatio-
nibus, multa aromata Deo incendenda excolit.

« Ut pascatur in hortis. » Vis hortus fieri? dicis.
Volo : munda igitur cor tuum, aufer spinas et tribu-
los; fac ut floreat anima tua; fac ut liliiis et rosis,
castitate et simplicitate, cæterisque virtutibus vire-

scat. Tunc pascetur in horto suo, tunc veniet ille, qui dixit: « Si quis aperuerit, intrabo, et cenabo cum illo, et ipse mecum (*Apoc. iii, 20*). » — « Et lilia colligat (957). » Semper enim Deus lilia colligit, semper animas sibi conjugat. Scimus enim quia fenem est populus; fenem autem baptizatur, de quo Deus lilia colligit. Vovisti Deo servire, promisisti Deo servire in castitate et humilitate, patientia et sobrietate; hæc sunt lilia, quæ Deo præsentas; hæc sunt lilia, quæ Dominus colligit. « Ego dilecto meo, et dilectus meus mihi. » Ego, inquit, dilecto meo servio, et per omnia obedio, subque in me habitationis preparo locum. Et dilectus meus mihi auxiliatur, servitutis merita tribuit, et seipsum in me hospitem infert. « Qui pascitur inter lilia, » id est in virtutum odore et amaram pulchritudine delectatur. Vox sponsi: « Pulchra es, amica mea, » « suavis et decora sicut Jerusalem. » Pulchra quidem, quoniam baptizata es. « Suavis autem et decora sicut Jerusalem. » Jerusalem namque visio pacis interpretatur. Merito igitur sicut Jerusalem suavis Ecclesia dicitur, siquidem pacem cognoscit et videt, pacem sequitur, et in pacem credit (958). Unde scriptum est: « Et factus est in pace locus ejus (*Psal. lxxv, 3*). » Quoniam autem superna Jerusalem filia est, ideoque ejus pulchritudinem et decorem habere perhibetur; de qua Apostolus: « Illa, inquit, quæ sursam est, Jerusalem libera est, quæ est mater nostra (*Galat. iv, 26*). » — « Terribilis acies ordinata. » Terribilis quidem, quia fide et spe, cæterisque virtutibus armata, malignorum spirituum fugat insidias. Terribilis namque erat Petrus, terribilis erat et Paulus. Petrus namque Ananiam cum uxore mori præcepit. Paulus autem adulteram Satanæ tradidit. Terribiles fuerunt et cæteri sancti, qui malignos spiritus ex obsessis corporibus extrahere cogebant. Sed quare ut castrorum acies ordinata esse dicitur? Castrorum namque acies ita ordinantur, ut unusquisque in suo loco positus, locum sibi creditum defendat. Sic autem et in Ecclesia. Stat episcopus ante portas, ne lupus subintret, ne rapiat oves. **625** Sed quid multa? Unusquisque in suo ordine pugnat. Pugnant doctores, pugnant continentes, pugnant et conjugati. Docti sunt in prælio, vitia destruant, et malignos spiritus supplantant. « Averte oculos tuos a me, quia ipsi me a te avolare fecerant. » Nam quoniam superius sui oculi pessulum Ecclesia aperiens, et Christum in se recipere voluit, ejusque divinitatis secreta nimum rimari cepit; ideoque hic dicitur: « Averte oculos tuos a me. » Unde et Apostolus « non plus sapere, quam oportet (*Rom. xii, 3*), » præcepit. Avertamus

(957) « Ipse enim bonis vestris pascitur, in tantum ut in paupere ipse reficiatur. Et lilia colligat, hoc est, ut sanctas animas virtutis maturitate ad perfectum candorem perducat, de hoc mundo ad se colligat, et secum in æterna beatitudine gaudere faciat. » Idem auctor, Cassiod. *supp.*

(958) « Ecclesia, quæ adhuc in terris est, vel ani-

igitur oculos nostros; et qui de terra est, de terra loquatur: nemo quod incomprehensibile est, comprehendere cometur. « Quia ipsi me avolare fecerunt a te. » Quanto enim altius investigatur, tanto magis mentes hominum divina sapientia fugit. Fugit enim Deus Arium, fugit Sabellium, fugit et multos alios hæreticos, quoniam obliquis oculis eum inspiciebant, et carnali intuitu, humanaque ratione de his disputabant, quæ nisi divina inspiratione scire non possunt. « Capilli tui sicut greges caprarum, quæ ascendunt de monte Galaad. » Capilli, inquit, tui, sententiæ, et cogitationes, fidelium multitudines, sicut caprarum greges, semper altera petra, celesti cibo saturari cupiunt. Et « quoniam omne datum optimum, et omne donum perfectum desursum est, descendens a patre luminum (*Jac. i, 17*); » terrenum victum fastidientes, de celo sibi venientem cibum expectant; denique et seipsos Domino sacrificant. « Quæ apparuerunt de monte Galaad. » Galaad namque *aceruus testimonii* interpretatur. Cur igitur hæc duo Testamenta Galaad dicantur, evidenter apparet. « Deuses tui sunt greges tonsarum ovium, quæ ascenderunt de lavacro. » Omnes gemellis foetibus, et sterilis non est in eis. « Sicut cortex mali punici, sic genæ tuæ absque oculis tuis. » Laudat Dominus sponsam suam, et eisdem verbis laudat, quibus et superius; nihilque aliud in ea reprehendit, nisi quia eum inuener, ausque oculis ea cernere persequitur, quæ humanus visus videre non potest. Ideoque reclamationem

« Averte oculos tuos a me. » Non me quasi incalem, quasi mensuralem, quasi alienigenæ formæ statum intuearis. Æternus sum, immensus, incomprehensibilis. « Non videbit me homo, et vivit (*Exod. xxxiii, 20*). » — « Sexaginta sunt reginæ. » Quid per reginas, nisi apostolos et doctores, qui alios regunt et docent (959)? Sed quare sexaginta? Sexagenarius enim numerus ex senario et denario conficitur. Sexies namque decem vel decies sex sexaginta faciunt. Et quoniam sex dies opus suum peregit Deus, non immerito per sex, operum perfectionem intelligimus; per decem autem, legalia decem præcepta signamus. Sic igitur Christi reginæ sexaginta sunt; quoniam in Ecclesia rectores, et in operibus quidem perfecti, et in legis institutionibus sapientes inveniuntur. « Octoginta concubinæ. » Concubinæ autem illi intelliguntur, qui sub amicitie vultu amici domum dissipant, bona distrahant, legitimæque uxoris thalamum dolose subintrant, et avidissime violant. Sed quare octoginta? Hic enim numerus ex octo fit, atque decem: octo, enim decem, vel decies octo, octoginta faciunt. Prædicant

ma quæque fidelis, ad similitudinem illius Jerusalem suavis est et decora, quia illam pacem, in quantum potest, imitatur. » Idem auctor.

(959) « Reginæ sunt doctores sanctæ Ecclesiæ, qui merito fidei et scientiæ thoro regis æterni propinquant, et spirituales filios Deo pariunt. » Cassiod.

igitur et isti, legalia decem præcepta, sed non ex charitate, ut non ea quæ prædicant faciant. Hi enim sunt, de quibus dicitur: « Alligant enim onera gravia et importabilia, et imponent in humeros hominum, digito autem suo nolunt ea movere (Math. xxiii, 4). » Hi sunt qui adulterant verbum Dei. Isti autem in sex diebus non inveniuntur, quoniam otio dediti in bonis operibus non exercentur. At vero nec sabbatismum, nec requiem habebunt, siquidem diem septimum transierunt. Veniunt autem ad octavum, in quo fiet resurrectio. « Omnes enim, sive boni sive mali, stabimus ante tribunal Christi (Rom. xiv, 10). » De hac autem octava dicitur: « Cur timeo in die mali, iniquitas calcassei mei circumdabit me (Psal. xlviii, 6); » id est in die qua mali æterna ingredientur. Sunt igitur octoginta concubinæ, quoniam multi legem prædicant, qui octava die in iudicio damnabuntur. Damnabuntur igitur multi monachi et episcopi, qui ex labiis oreque bona defluentes, interim vita reservantes damnabuntur, in iudicio ita audientes: « Ne, maledicti, in ignem æternum (Math. xxv, 41). » Hoc etiam monachis dicitur verbum, qui soli mementes, hoc quod habent, non recte impendentes, absque debito in æternum peribunt. « Et adolescentularum non est numerus. » Quid per adolescentulas, nisi quoscunque fideles baptismatis aqua regeneratos (960)? De quibus dicitur: « Renovabitur ut aquilæ juvenus tua (Psal. cx, 5). » Horum autem numerum solus ille cognovit, qui numerat stellas (961). « Una est columba mea. » Multæ, inquit, sunt reginæ, multæ sunt et concubinæ. Una tamen est columba mea, id est sancta et universalis Ecclesia, cui unus Deus 626 est, una fides, unum baptismum, una voluntas, id est cor, eademque anima. Hæc autem vere columba dicitur, quia simplex est, spiritualis, humilis et mansueta. Perfecta mea, cui senarius numerus certissime convenit; siquidem a meis operibus non cessat. « Una est matris suæ, » id est unica et singularis Alia supernæ Jerusalem. « Electa genitricis suæ. » Quoniam sicut illa coelestem diligit patriam, ita et coelestis patria eam diligit. Sumus igitur filii terræ secundum carnem; sumus autem et filii cœli secundum animam. Hæc enim terrena, illa vero coelestis est (962). Servamus igitur non terrenæ matri, imo coelesti. « Viderunt eam filia. » id est prædictæ adolescentulæ:

et beatissimam prædicaverunt eam (Prov. xxxi, 28). » Quis enim prophetarum, vel apostolorum doctorumve Ecclesiæ beatitudinem non prædicavit? Quis sanctorum felicitatem non narravit? Subauditur nullus. « Reginæ et concubinæ laudaverunt eam. » Namque et apostoli, et doctores eam laudaverunt. Denique et hæretici, et pseudoapostoli eam laudibus extollabant. Multæ adhuc concubinæ, multi falsi prædicatores, multi numinum, et non Dei sacerdotes Ecclesiam laudant. Ipsa enim est, quæ ex multis constans fidelium personis catholicam, id est universalem efficit Ecclesiam.

Versus :

Pulchra es, mea dulcis amica,
Pulchris vestibus circumamicta.
Sunt tibi castra bene armata,
Bene ordinata, ut vinci nequeant.
Oculos tibi geminos dedi,
Quibus me poteris inueneri.
Non oculis hæreticorum,
Et philosophorum videri potero.
Sexaginta sunt mihi reginæ,
Octoginta vero concubinæ;
Possunt amari, possunt laudari,
Non numerari adolescentulæ.
Una tamen est columba mea,
Unus est meus amor in ea,
Quam et viderunt, et cognoverunt
Et laudaverunt plurimæ filia.

« Quæ est ista, quæ progreditur tanquam aurora consurgens? » Quæ, inquit, qualia, quam pulchra est ista quæ progreditur, non otio moratur, sed ad me de virtute in virtutem transeundo conscendit, suaque magnitudine mundum replet, et ubique terrarum diffunditur? « Quasi aurora consurgens, virtutibus fulgens, serenitate nitens, verum et summum diem cunctis gentibus denuntians. » Pulchra ut luna, » quoniam solius fratris, et sponsi iustitiæ illuminatur (963). « Electa ut sol. » Quod enim eligitur, aliis præfertur. Electa igitur Ecclesia est, quoniam solis fulgorem imitatur. Denique cum Christus sol, luna autem Ecclesia dicatur, non immerito dicitur electa ut sol. Sicut enim Ecclesia solem, ita et sol iustitiæ Christus Dominus noster Ecclesiam elegit (964). Unde est illud: « Et cum electis electus eris (Psal. xvii, 17). » — « Terribilis. » Quare terribilis? Quia prudens, quia fortis, quia sapiens, quia « ut

(960) « Copulatas autem semel tantum Christo per baptismum divinum, merito adolescentulas præter numerum appellavit, ob illarum multitudinem; ac etiam quia repleat omnes fines terræ. » Cantachuzenus.

(961) « Infinitus est numerus animarum in Christum credentium, nec ab ullo homine comprehendi potest. Cæterum Deo numerati sunt omnes electi. » Idem auctor, Cassiod. supp.

(962) « Hæc ergo Ecclesia una est matris suæ, quia, ad exemplum illius Ecclesiæ quæ jam in Christo fruitur, ipsa in hac peregrinatione instituitur et informatur, atque ad illam beatitudinem, in qua cum

Christo conregnat, pervenire nititur. » Idem sub Cassiod. non.

(963) « Lunam ferunt physici a sole illuminari; Ecclesia pulchra est ut luna, quia claritate sponsi sui Christi illuminatur ut eius gratia resplendat. » Idem auctor.

(964) Ut vaticinium de E. V. exponit Cantachuzenus. « Stupore percussus ab excellentia illibata Matris Verbi Dei. Quamam ista est, inquit, quæ se inspicit ut aurora? quemadmodum enim lumine solis accedente nocturnæ recedunt tenebræ: sic ad pure Virginis splendorem, peccati recesserunt tenebræ. Electa ut sol. Non absurdum est, eandem et lunam

« castrorum acies ordinata » est. Semper vigilans, A pter carnem, quoniam nec hominem esse, nec matrem habere posse Deum dicebat. Audivit et apostolos prædicare: conturbata est, quoniam contra legem loqui volebantur. Prædicabant enim « Christum crucifixum, Judæis quidem scandalum; gentibus autem stultitiam (1 Cor. 1, 23). » Vox consolatoria Ecclesiæ: « Revertero, revertere Sulamitis, « revertere, revertere, ut intueamur te (966). » Vox quadrigarum, id est apostolorum: « Tu, inquit, o Synagoga, ut stulta et incauta eum, qui in hortum descendit, non cognovisti, nec propter ejus quadrigarum strepitum tuam duritiam amisisti. Tu vero Sulamitis, tu populus gentium, tu Ecclesia, revertere. Ubi? Ad Dominum, in patriam, in promissam hereditatem. Sulamitis autem captiva vel despecta B interpretatur. Ecclesia vero prius despecta, nunc a viro electa est. Quod quidem Rachel significavit. Est autem captiva, quoniam in prælio capta, malignis spiritibus ablata est. Quater autem « revertere » dicitur, quoniam quatuor sunt Evangelia, quæ « revertere, revertere » dicere non cessant. Semper enim ut revertamur, pœnitentiam agamus, ad Dominum revertamur, nos admonent. « Ut intueamur te, » id est, ut in tenebras non submergaris; sed in cœlesti Jerusalem te nobiscum tuamque pulchritudinem in æternum videamus.

« castorum acies ordinata » est. Semper vigilans, A pter carnem, quoniam nec hominem esse, nec matrem habere posse Deum dicebat. Audivit et apostolos prædicare: conturbata est, quoniam contra legem loqui volebantur. Prædicabant enim « Christum crucifixum, Judæis quidem scandalum; gentibus autem stultitiam (1 Cor. 1, 23). » Vox consolatoria Ecclesiæ: « Revertero, revertere Sulamitis, « revertere, revertere, ut intueamur te (966). » Vox quadrigarum, id est apostolorum: « Tu, inquit, o Synagoga, ut stulta et incauta eum, qui in hortum descendit, non cognovisti, nec propter ejus quadrigarum strepitum tuam duritiam amisisti. Tu vero Sulamitis, tu populus gentium, tu Ecclesia, revertere. Ubi? Ad Dominum, in patriam, in promissam hereditatem. Sulamitis autem captiva vel despecta B interpretatur. Ecclesia vero prius despecta, nunc a viro electa est. Quod quidem Rachel significavit. Est autem captiva, quoniam in prælio capta, malignis spiritibus ablata est. Quater autem « revertere » dicitur, quoniam quatuor sunt Evangelia, quæ « revertere, revertere » dicere non cessant. Semper enim ut revertamur, pœnitentiam agamus, ad Dominum revertamur, nos admonent. « Ut intueamur te, » id est, ut in tenebras non submergaris; sed in cœlesti Jerusalem te nobiscum tuamque pulchritudinem in æternum videamus.

CAPUT VII.

« Quid videlis in Sulamite, alsi charos castrorum? » Chori namque castrorum, sicut mos est, et lætantur, et cantant, eosque exornant, arma dilucidant, propugnacula uniuunt, seipos ad virtutem et audaciam exornant. In Ecclesia vero laus exultationis et confessionis resonat; caroque equus animæ intelligitur, virtutibus ornatur, arma et Scripturarum sententiæ declarantur. alterque alterum ad Dei servitium excitat. Vox Christi ad Ecclesiam: « Quam pulchri sunt gressus tui in calceamentis filia « principis (967)! » Pulchri sunt gressus, pulcher est incessus, pulchra est et operatio. Unde Apostolus ait: « Sicut in die honeste ambulemus (Rom. xiii, 13). » — « In calceamentis. » Calceata, inquit, es, ad iter agendum parata es. Dixisti superius, « lavi pedes. » nunc autem calceata es, ne inquinentur. Patientia namque pedes nostros calceat, quoniam sanguinem innocentum fundere non dubitavit, et non modo patitur. Possumus, et per calceamenta, prophetarum qui mortui sunt exempla intelligere. Sic autem regis filia, hæc filia æterni principis calceata est. « Juncturæ femorum tuorum sicut monilia, quæ fabri-

vitantis: Revertere, o Synagoga, ab infidelitate ad fidem, revertere ab odio ad dilectionem. Sulamitis interpretatur captiva, vel despecta. Talis erat Synagoga ante adventum Christi, captiva videlicet vinculo diaboli, et a Deo despecta, quia Christum ad salutem suam missum non cognovit. » Idem auctor. (967) « Ab hoc loco incipit sponsus exponere laudes sponsæ suæ. Et notandum quod a gressibus incipit ejus pulchritudinem texere, et in laudes ejus finit, sicut superius ab oculis cœperat. » Idem auctor.

dici, et solem. Solem quidem, eo quod Dei et Patris suscepit Verbum: luna perfecta, et quæ præter modum exuberat, sicut est in suo corpore sol. » (965) « Aminadab abnepos fuit Judæ, per quem generatio Christi contexitur. Interpretatur autem Aminadab populi mei spontaneus: ideoque significat Christum, qui populi sui spontaneus fuit; quia cum sit Deus, sponte factus est homo, cum esset conditor et Creator, sola benignitate factus est portio populi sui. Idem auctor, Cassiod. supp.

(966) « Vox est Ecclesiæ Synagogam ad Adem in-

«cata sunt manu artificis.» Quid per femora, nisi filiorum generationem? In femoribus namque sit generatio. Unde super femur servum suum Abraham jurare fecit, quoniam inde Christum exiturum esse sciebat, cujus nomen, qui Deum timent, in vanum jurare non audent. Dicatur ergo: Junctura femorum tuorum sunt tibi, sicut monilia, id est conjunctio, dilectio, et concordia filiorum. Gloria namque matris filii sunt, nullisque monilibus plus decoratur, quam filiis, si eos bene morigeratos habuerit. Tantoque in his major gloria habenda est, quanto superioris artificis manu dignior et pulchrior operatio instituitur. «Umbilicus tuus crater tornatilis (968).» Quid per umbilicum nisi apostolos? Sed **628** quare umbilicus? Sicut enim umbilicus in medio ventris, ita et apostoli in medio Ecclesie continent locum. Juxta illud: «In medio Ecclesie aperiet os suum (Eccli. xv, 5).» Sunt igitur apostoli umbilicus. Sed quare crater? Quoniam viva aqua, caelesti nectare, et omnium Scripturarum inundatione replentur. Cur autem tornatilis? Quod enim in torno fit, regulam et ordinem non omittit. Sunt igitur apostoli tornatiles; quoniam veritatis regulam semper observant, rotundi sunt, solidi sunt, non scrupulum, non dignae offensionis obstaculum in eis est reperire. «Nunquam indigens poculis,» quoniam semper plenus est, semper inundat, semperque salutis poculum sitientibus propinat. «Venter tuus sicut acervus tritici.» Per ventrem namque subditorum, imperfectorumque multitudinem intelligimus. Ventrī quidem omnia corporis membra servant; cum pedes portant, dentes nutriunt, oculi ducant. Sic autem et sunt praedicatores, Ecclesiam sustentant, nutriunt, et illuminant. Venter igitur imperfecti dicuntur, quoniam molliores, et imperfectiores sunt. Ili autem acervo tritici comparantur; quia et multi sunt, et ab uno processerunt. Unde ipse Dominus ait: «Nisi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipsum solum manet; si autem mortuum fuerit, multum fructum affert (Joan. xii, 24).» Cecidit igitur in terram, venit in Mariam hoc frumenti granum, ex quo illa fidelium exorta est multitudo, quae acervus tritici hoc in loco vocatur. «Vallatus liliis;» circumdatus virtutibus et doctorum orationibus. «Duo ubera sunt duo hinnuli gemelli caprea.» Duo namque ubera duo sunt Testamenta. Una vero capra, una est Ecclesia, quae semper altiora petit, et supernum de caelestibus cibum exspectat. Duo autem hinnuli duo sunt populi, Judaicus videlicet et Gentilis. Quot igitur ubera, tot et filii. Vox Christi:

(968) Aliter et eximie hunc locum illustrat Cantabruzenus. «Ex quo, inquit Salvator noster, Verbum caro factum est, et suum sanguinem in potum fidelibus dedit: ex eo, inquam, tempore crater non defuit in Ecclesiis, quae sunt ubique terrarum; quin imo impletur quotidie sacris incruentis sacrificiis, vitali, et divino sanguine.»

* (969) «Filia autem multitudinis vocatur Hesebon, juxta litteram, ob multitudinem ibi confluentium populorum. Sic et sancta Ecclesia recte filia dicitur

A «Collum tuum sicut turris eburnea.» Collum namque, oculi, et nasus dicuntur apostoli. Collum quidem, quoniam scutum portant; et Ecclesiam nutriunt, et doctrinae verba depromunt. Oculi autem, quoniam caecos illuminant. Nasus vero, quoniam et sacrae legis virtutumque odorem, et pravae doctrinae haereticorum, vitiorumque fetorem cognoscunt. Collum igitur Ecclesiae, id est quilibet praedicator, turris esse debet, refugium caeterorum, et alta defensio. Unde est illud: «Turris fortitudinis a facie inimici (Psal. lx, 4).» Sit autem et eburnea, id est casta, candida et fortis. «Oculi tui sicut piscinae in Hesebon.» Hesebon quidem *cingulum maroris*, vel *civitas multitudinis* interpretatur. Ecclesia vero multos in se continet, multosque cingit et ligat; multos effeminatos succinctis vestibus ad virilia praeparat, multos effrenatos et dissolutos, ne per inania vagentur, in campo et freno constringit (969). Piscinas autem, quae in Ecclesia sunt, fontem baptismatis intelligimus. In his autem piscatores multos pisces et levant et capiunt. Sunt igitur oculi Ecclesiae, id est sancti praedicatores, et clari, et lucidi sicut piscinae in Hesebon; praesertim cum eorum praedicationes animarum purgatio sint. Quae enim semel in baptismo purgantur, multoties a doctoribus purgari oportet. «Quae sunt in portis filiae multitudinis.» Filia namque multitudinis Ecclesia dicitur, quoniam filiorum multitudinem quotidie parere non cessat. In hujus autem portis sunt istae piscinae; quoniam in ea nemo ingreditur, nisi prius baptizetur. Vis ingredi civitatem? descende in piscinam. Vis jungi Ecclesiae? baptizare, et crede.

«Nasus tuus sicut turris Libani.» Libanus enim, qui *candidatio* interpretatur, qui omnibus illius provinciae montibus praeminet, Christum significat. In hoc autem monte, in hujus lapidis firmitate turris illa sita est, illa apostolorum congregatio fundata est, quae totam Ecclesiam desuper intuetur, et protegit. Unde et episcopi vocantur, quasi supra videntes. Alta est ergo turris, altum est et fundamentum. Non fetorem timet, non aeris perturbationem pertimescit. Caelestia petit, non in vitiorum volutabris jacet. «Quae respicit contra Damascus,» id est contra diabolum et angelos ejus. Damascus enim *sanguinis potus* interpretatur. Turris igitur Dei respiciat contra Damascus, id est contra eos, qui sanctorum sanguinem sitiunt. Ea enim ex parte, qua magis timetur, plures ponendi sunt speculatores. «Caput tuum sicut Carmelus (970).» Quid per caput, nisi cor et intellectus? Ut enim caput in

multitudinis, qui numerositatem quotidie colligit gentium. Hesebon autem interpretatur *cingulum maroris*, etc. Cassiod. supp.

(970) «Caput Ecclesiae principalitas mentis fidelium intelligitur. Nam sicut capite membra reguntur, ita mente cogitationes disponuntur. Bene autem caput Ecclesiae Carmelo assimilatur, quia novit circumscriptionem aliquando corporaliter celebratam, nunc se spiritaliter debere observare, etc.» Idem auctor.

corpore, sic et intellectus in anima principatum tenet. Carmelus autem *cogitatio circumcisionis* interpretatur. Est igitur Ecclesie caput sicut Carmelus; magnus est, altus est, non humilia, non carnalia, imo coelestia et spiritualia novit. Non litteram quae occidit, sed spiritum qui vivificat, sequitur; non carnis, sed cordis circumcisionem didicit. « Et comae et capitis tui, sicut purpura regis juncta canalibus. » Si enim caput intellectus est, quid **629** erant comae capitis, nisi cogitationes intellectui adherentes. Hae autem purpurae assimilantur, quoniam et de peccatis semper erubescunt, et sanguinis pro Christo diligunt effusionem. Non reges magis in purpura gloriantur, quam sancti in indumento talium cogitationum. Hae est vestis et purpura sanctorum; his teguntur, his ornantur; hae sunt junctae canalibus, hae semper lavacrum et purgationem expectant. Sit igitur sanctis altus intellectus, indignantur et ornantur bonis cogitationibus; semper animarum desiderant purgationem.

« Quam pulchra es, et quam decora, charissima, in deliciis! » Quibus deliciis? Spiritualis gratiae, id est divinae sapientiae coelestium gaudiorum. « Statuta tua, » id est perfecta et alta stabilitas, « assimilata est palmae, » quia firma et recta stat, et nonquam a ventis detorqueatur, ejus rami proceri, hujus fructus suavis, hujus viriditas aeterna. Palma victoribus convenit, victoris ab Ecclesia non reredit. « Et ubera tua botri, » id est doctores vel gemina Testamenta, quae aliquando lac, aliquando merum vinum nobis propinant. Hoc autem vino qui inebriantur, terrenorum obliviscuntur.

Versus :

Ad Deum tuum revertere, Salanitis,
Apostolorum fidelibus crede dictis :

Eia revertere.

Sunt pedes tui pulchri in calceamentis
Et verba tua prophetarum in exemplis,
Filia principia.

Quid de junctura dicam femorum tuorum?

Qua decoraris ob merita illorum,

Sicut monilibus.

Per umbilicum omnes filii describuntur,

Ecclesiarum qui in medio loquuntur

Spiritualia.

Triticus acervus tuus dicitur venter,

Ab uno grano, quod multiplicatur semper,

Vasatus liliis.

Collum, et nasus, et oculi sunt doctores

Qui ventrem pascunt, pellunt noctem et fetores,

Gravis scientiae.

Christus vel Ecclesia : « Dixi : Ascendam in palmam. » Hoc enim dixit Christus; hoc ante praescivit,

(971) « id est, fructum honorum operum et laborum, quibus Ecclesia desudat, remanerabo. Vel etiam secundum eam sensum, quo per palmam crux intelligitur; id est impleto passionis triumpho, veniam ad gloriam resurrectionis. » Idem auctor.

(972) « Sancti doctores vinum spirituale ruminant, quando praecipua evangelica diligenter exqui-

quo l in palmam et virginem. in eracem ascensurus erat. Palma est Maria, quia semper viridis et virgo. Palma est crux, quia victoriae instrumentum. Semper crecit, semper virescit, hujus laus aeterna, hujus virtus nunquam senescit. « Et apprehendam fructus ejus (971). » Fructus dedit venter Mariae, mundi scilicet instaurationem. Fructus dedit, et Christi crux, quoniam ejus sanguine purpurata, mortuos vivere fecit. Vos hujus fructus estis, apostoli, martyres et confessores. O palma! O victrix et admirabilis arbor, quae tantis fructibus decoraris! Ascendit Christus in palmam, apprehendit fructus, quoniam omnia ad se traxit. « Et erunt ubera tua sicut botri vineae. » Ubera namque Ecclesiae et vinum continent, et lac lacte nutriunt simplices, vino inebriant sapientes.

Hoc lacte suos filios Ecclesia nutrit, hoc vino et mentes et corda laetificat. Hoc vinum dat sapientiam, hi secundum calices infantium linguas fecere disertas. « Et odores tui sicut malorum, » id est grati et suaves. Gratus est odor, jucunda sunt poma. Dulces et graves sunt sententiae. Vox Ecclesiae : « Guttur tuum sicut vinum optimum, verba tua dulcissima sunt et suavia. » Vinum sunt, sed optimum, quoniam et si profunda sint, dulcedinem tamen et laetitiam denuntiant, non mortem, sed vitam praedicant. Tu enim non vis mortem peccatoris, sed vitam. Vinum namque Moyses dedit, cum, « oculum pro oculo, dentem pro dente (Deut. xix, 21), » dicebat. Hoc autem vinum grave videtur, et ad bibendum asperum. « Bignum dilecto meo ad potandum. » Dignum, inquit, est, vitale vinum, tam dulce, tam suave; dilectus meus bibat; dignum est ut tam melliflua verba ab ipsius ore distillent. De hoc enim gutture, de hoc vase pretioso vinum illud exivit, quo Ecclesia inebriatur. Gustavit vinum, laudat et pinguem et vinum. Et quasi interrogata an bonum esset vinum, regis esse dignum respondit. « Labiisque et dentibus ejus ad ruminandum. » Quid per labia et dentes, nisi apostolos et doctores? Hi sunt qui praedictum vinum et bibunt, et ruminant. Hi sunt qui divina secreta subtiliter perquirunt. Vinum namque ruminare est Dei testimonia semper et in labiis et in corde volvere (972). Unde Apostolus ait : « Sine intermissione orate (1 Thess. v, 17). » Sponsa de

sponso : « Ego dilecto meo, et ad me conversio ejus. » Ego, inquit, dilecto meo loquor, measque ei voluntates confiteor; ipse autem ad me convertitur, mihi respondet, et me exaudit. « Veni, dilecte mi. » **630** Haec autem vox prophetarum est, omniumque illorum qui Christi adventum expectabant (973). « Veni, dilecte mi, » inspicere terras, sume carnem. « Egre diamur in agrum, » ut inde spinas et tribulos eradicemus. Colamus agrum, praedicemus gentes, creantur, et crebra investigant meditatione, atque invicem conferunt. » Idem auctor.

(973) « Potest etiam haec vox esse Synagoga et persona sanctorum Patrum adventum Christi desiderantium, juxta illud Psalmistae LXXIX, 5 : *Excite potentiam tuam, et veni* : et Isaias vi, 1 : *Utinam dirumperes caecos, et descenderes.* » Idem auctor.

jar qui seminat seminare semen suum. « Commone-
retur in villis (974); » id est habitemus in gentibus.
Ritici enim eramus et indocti. Non legem, non
iustitias, non de iudiciis noveramus. Veniens autem
Dei Filius in mundum reliquit civitates, reliquit Je-
rusalem. Uade ipse ait: « Ecce elongavi fugiens,
et mansi in solitudine (Psal. lxxv, 8). » Jam legem
habemus, jam urbane loquimur, quoniam rex uni-
versalis cum lege et iudiciis in villis moratur. »
« Mane surgamus ad vineas. » — « Nox præcessit,
dies autem appropinquavit (Rom. xiii, 12). » Sur-
gamus doctores, quia dies est, ne dormiant, quia nox
præcessit. Surge tu, Paule, qui ceteros vigilare
admones, amputa Dei vineam, præpara, et munda
tuam plantationem. Tu enim plantasti, Apollo riga-
vit. « Videamus si floruit vinea, » id est si jam
fidem et doctorum suscepit documenta. Hoc enim
ille videbat, hos flores ille desiderabat, cui erat
solicitude omnium Ecclesiarum. « Si flores fructus
parturiunt. » Flores namque fructus parturiunt, cum
bona perveniunt ad effectum. Sive cum ea bona,
quæ incepimus, ad finem usque perducimus. « Si
floruerunt mala punica, » id est si adhuc martyres
pro Christo mori non dubitant. Florent denique mala
punica, quando humiles et pauperes virtutibus et
sanctitate resurgunt. Est enim arbor mali punici bre-
vis atque deformis. « Ubique dabo tibi ubera mea. »
« Ubi? In vineis, tibi mea ubera dabo, tibi mem-
castitatem servabo, ad tuam laudem et honorem fi-
lios lactabo. Fugiant Judei, fugiant et hæretici,
quibus nec tangere hæc ubera licet. » Mandragora
« dederunt odorem in portis nostris (975); » id est
apostoli et doctores, quia aliis quidem erant odor
mortis in mortem, aliis odor vitæ in vitam (II Cor.
ii, 16). Ibi autem in portis nostris, id est in am-
bitu fidelium sui odorem et notitiam dederunt. Sed quare
mandragoræ isti ascribuntur? Mandragora namque steri-
litate repugnat. De apostolis autem, et doctoribus
superius dictum est, quoniam sterilitas non est inter
eos. Præterea his, qui dormire non possunt, man-
dragora somnum præstat. Hi autem et æternæ vitæ
quietem cunctis præstant, et eos, qui sæculi solli-
tudine vexantur, omnium terrenorum sapiissime
oblivisci faciunt. Dant somnum et quietem, dant
pristinæ vitæ oblivionem. « Omnia poma nova et
vetera, dilecte mi, servavi tibi. » Vetera quidem,
quia patriarchas et prophetas; nova vero, quia apo-
stolos et confessores. Hoc autem et de novis ve-

tribusque sententiis intelligitur. Custodit utique Ec-
clesia poma, suoque dilecto reddit, quæ maligni
spiritus furari concupiscunt.

CAPUT VIII

« Quia mihi det te fratrem meum sugentem ubera
matris meæ. » Quis, inquit, hoc mihi det, quis
hunc honorem, hanc dignitatem, hanc beatitudinem
mihi tribuat, ut tu summæ regis Filius carnem su-
mens homo fias, et meus frater appelleris, ipseque
proprio ore dicas: « Narrabo nomen tuum fratribus
meis (Psal. xxi, 23). » Matris autem Synagogæ ubera
elicuit Christus, quoniam legis et prophetarum man-
data ipse adimplevit; sive etiam quia secundum car-
nem, sicut scriptum est, et « ætate et sapientia pro-
ficiebat coram Deo, et hominibus (Luc. ii, 52) (976). »

« Et inveniam te foris: » inquit, ideo dixit, te foris
inveniam, te in homine videam, a Patre procedas,
in mundum venias, et gentibus manifestaberis. « Et
deosculer te. » Hoc autem est quod in capite hujus
libri scriptum est. « Osculetur me osculo oris sui. »
« Nemo me despiciat. » Tu me, inquit, dilexisti, pro
me carnem assumpsisti, nemo me despiciat; quan-
doquidem tanto viro sum desponsata (977). « Appre-
hendam te, et ducam in domum matris meæ. »
Confirmatio. « Et in cubiculum genitricis meæ. »
Apprehendit enim, quoniam pio amore ei inhaeret.
Duxit autem in domum matris suæ, in carnem vide-
licet, quæ de terra universali matre facta est. Pro
Ecclesie namque dilectione 631 Christus Dominus
noster homo fieri voluit. « Ibi me docebis. » In hac,
inquit, domo, in hoc tabernaculo, in hoc loco dormi-
tionis et mortis, me docebis, per quam viam et
doctrinam ad te venire valeam. Merito autem Chri-
sti humanitas cubiculum dicitur; siquidem ibi dor-
mire visus est, quod secundum divinitatem nec dor-
mire, nec mori potest. « Et dabo tibi poculum ex
vino condito. » Primitiva namque vinea in amaritudi-
nem conversa, cum uvæ dare desinisset, labruscas
fecit. Ecclesia vero vinum dat bene conditum, Deo
delectabile, et ad bibendum suave. Sed quare con-
ditum nisi quia litteræ spiritualis intelligentia ad-
miscetur. Vinum namque conditum dedit Paulus;
quoniam sicut in vino pigmentato quis delectatur,
ita in ipsius sana doctrina suavique prædicatione
delectabatur Christus. Vinum namque conditum da-
bat, quando ad Dei laudem et honorem inter perfectos
sapientiam prædicabat. « Et mustum malorum gra-
natorum meorum. » Mustum enim novum esse vinum

(974) « Id est etiam ignorantibus te paganis tuam
fidem annuntiemus, nec in transitu; sed conuere-
mur tibi, donec illos ex paganis catholicos, ex alienis
tibi proprios faciamus. » Idem auctor.

(975) « Mandragora herba est aromatica, cujus
radix similitudinem habet humani corporis; poma
ejus optimi odoris, in similitudinem pomi marciaui,
quod nostri malum terræ vocant. Hæc herba rebus
medicinalibus aptissima est. Nam fertur eos, qui
incommodo vigiliarum laborant haustu pomi hujus
relevari, et posse dormire. » Idem auctor.

(976) « Id est, ut hominem factum in aperto vi-
deam. Quasi enim intus erat jam Deus, cum in sinu

paternæ majestatis lateret; sed foris inventus est,
cum homo factus visibilis se hominibus præbuit, in-
comprehensibilis voluit comprehendere. » Idem auctor.

(977) « Quasi enim despecta erat Synagoga, ante-
quam Christus veniret; quia legalibus observatio-
nibus dedita, sub typo, et figura, et non in veritate
adventum Christi prænuntiabat. At postquam Chri-
stus apparuit, et adventus sui gratia mundum illu-
stravit, jam nemo despexit Ecclesiam; quin imo ut
castrorum acies fuit hostibus suis, quia per univer-
sum mundum Christum prædicavit, et mundanum
imperium sibi subiecit. » Idem auctor.

nemo dubitat; quod quidem ebullire non cessat, A donec totum purgatum fuerit. Mala vero granata apostoli, ceterique martyres sunt. florum autem mustum, horum novum canticum fervere distulit, donec et hæreticorum error, et paganorum infidelitas cessavit. Dabat igitur Ecclesia malorum granatorum mustum, quando Christi martyres et Novum Testamentum prædicabant, et proprio sanguine infundebant.

Versus :

In palmam Christus ascendit
Ejus fructus apprehendit
Quia cruci est affixus,
Ut periret inimicus.

Gloria magna Deo!

Mustum enim, quasi vinum
Melle plurimo conditum,
Hoc Apostolus potavit,
Et gentibus propinavit.

Gloria magna Deo!

Sponsa sua dixit sibi:
Loquor tibi, et tu mihi,
Veni, veni, mi dilecte,
Cum villanis velis esse.

Gloria magna Deo!

In vineas exeamus;
Si jam florent videamus,
Si flores mala dederunt
Et in fructus proruperunt.

Gloria magna Deo!

Tuæ Christo mandragoræ
Magno redolent odore.
Poma vetera et nova
Levat tibi tua sponsa.

Gloria magna Deo!

Utinam sis mihi frater,
Una nobis fiat mater!
Tibi est immensus Pater
Ut non æquatur alter.

Gloria magna Deo!

« Læva ejus sub capite meo, et dextra illius amplexabitur me. » Vox Christi: « Adjuro vos, filiæ Jerusalem, ne suscitetis, neque evigilare faciatis dilectam, quoadusque ipsa velit. » Per capreas, inquit, et cervos, per apostolos et doctores, per virtutes, et fidem, et bonam operationem, quibus ad promissum bravium curritis, et serpentum venena superatis. Hæc autem, quia superius exposita sunt, ulterius expositione non indigent. Synagoga de Ecclesia: « Quæ est ista, quæ ascendit de de-

(978) « Vox Synagogæ admirantis Ecclesiam de gentibus congregatam. Quæ est, inquit, ista? Id est qualis, et quanti meriti, quæ ascendit de deserto? Derelicta enim fuerat a Deo propter idololatriam et veritatis ignorantiam. Ascendebat ergo virtutum gradibus de deserto, hoc est de infidelitatis errore, in quo ad tempus derelicta fuerat. » Idem auctor.

(979) « Arborem malum, crucem Dominicam debemus accipere, sub qua arbore suscitata est Synagoga, quia ipsa a prævaricatione originalis peccati,

serto, deliciis affluens, et innixa super dilectum suum (978)? » Quæ, inquit, qualis, quam pulchra, quam fortis est ista, quæ semper ascendit, semper ad altiora festinat, nunquam descendit, sed virtutum gradibus cælestia petit? Sed unde venit? « De deserto, » de terra invia et inaquosa, et quondam a Deo derelicta. Sed quomodo venit? « Affluens deliciis, » copiosa virtutibus, cum plenis lampadibus. Quis eam portat? Sequitur: « Innixa super dilectum suum, » ei conjuncta, ei adherens, quæ totum mente, cunctisque viribus dilexit, quique post se eam trahere promisit. Vox sponsi ad sponsam: « Sub arbore malo suscitavi te (979). » Mortua, inquit, eras, in peccatis jacebas; sed ego carnem sumens sub arbore mali resuscitavi. De hoc autem malo superius dicitur: « Sicut malum inter ligna silvarum, sic dilectus meus inter filios. » Hæc autem arbor, hæc caro nostri Salvatoris eos obumbrat, quos suscitavit. Potest autem et de cruce hoc intelligi, quæ ob Christi sanguinem hujus pomi colorem et speciem habuit. « Ibi corrupta est mater tua, » Synagoga videlicet, quæ Christum Dominum crucifixit: secundum illud: « Corrupti et abominabiles facti sunt (Psal. xiii, 4). » — « Ibi violata est genitrix tua, » quia legitimum sponsum dereliquit. Ecclesia ad Christum dicit: « Pone me ut signaculum super cor tuum, ut signaculum super brachium tuum. » Christus enim et signaculum, et clavis, firmumque sigillum est cordis sanctorum. Non possunt sanctorum corpora frangi, 632 non possunt eorum secreta violari, tanto et tam munita sigillo. Signum fecimus, amici recordemur. Nobis Christus fidem dedit, signum et pignus amoris. Super brachium hoc signum portant, qui omnia quæ faciunt, in nomine Domini faciunt. Signaculum est in corde, signaculum est in manu, quoniam et in cogitationibus, et in operibus semper Christi memores sunt sancti. Sit igitur Christus nostri cordis signum et doctor, ut ejus signo, et admonitioni facile credamus. « Quia fortis est ut mors dilectio (980). » — « Perfecta namque charitas foras mittit timorem (Joan. iv, 17). » Non timet dilectio mortem, non superatur amore. Fortis est mors, fortis est dilectio. Non timent Christi discipuli mortem, quoniam eorum dilectio fortis est ut mors. D Cum morte pugnant, morti occurrunt. Recordantur enim, et signaculum habent, quoniam Domini dilectio super eos firmissima fuit. Pater enim « proprio Filio non repercit, sed pro nobis omnibus illum morti tradidit (Rom. viii, 32). » Filius autem per Prophetam dicit: « Zelus domus tuæ comedit me

et a potestate diaboli per crucem redempta est. Ibi suscitata est, quæ peccatis erat mortua. » Idem auctor.

(980) « Dilectio Christi fortis est, ut mors. Sicut enim mors animam a corpore separat, et jam nihil concupiscere, nihil in præsentī vita licet ambire, ita Christi dilectio quem vere pervaserit, totum sæculo huic mortificat, et quasi insensibilem reddit, solumque Christo vivens, mundo mortuus. » Idem auctor.

(*Psal. LXVI, 10*). » Confirmatio : « Dura sicut infer-
 « nus æmulatio. » De hac æmulatione Apostolus ait :
 « Æmulor enim vos Dei æmulatione (*II Cor. xi, 2*). »
 Infernus omnia domat, charitas omnia superat. Non
 timet charitas infernum, non timet ejus principes et
 habitatores. Metonymia est. « Lampades ejus lampa-
 « des ignis, atque flammæ. » Semper enim infer-
 nus igne ardet inextinguibili. Semper charitas igne
 accenditur insuperabili. De hoc autem igne Dominus
 ait : « Ignem veni mittere in terram (*Luc. xii, 49*). »
 Illic autem ignis vitia exurit, et corda illuminat.
 « Aquæ multæ non potuerunt extinguere charita-
 « tem. » Merito igitur inferno charitas assimilatur;
 siquidem ejus ignis, sicut illius inextinguibilis est.
 « Nec flumina obruent illam. » Nam sicut Apostolus
 ait (*Rom. viii, 35*), nec tribulatio, nec angustia, nec
 mors, nec vita, neque ulla persecutio a charitate,
 quæ est in Christo Jesu, sanctos separare poterit.
 « Si dederit homo omnem substantiam domus suæ
 « pro dilectione, quasi nihil despiciet eam. » Quid,
 inquit, de charitate dicam? Quibus eam laudibus
 exaltabo? Major est quam cogitari, major est quam
 dici possit. Quod pretium charitati, quæ divinæ com-
 paratur dilectioni? Non despicias charitatem, non
 eam divitiis comparari posse dicas. Nam si omnia
 quæ habes, dederis, si omnem substantiam domus
 tuæ pro dilectione distribueris, et his te charitatem
 emisse putaveris, despicias charitatem, quæ vendi
 non potest. In pretium ponis, cui pretium non est.
 Omne namque pretium supercellit. Fugiant divitiæ,
 remanent amici, fortuna te fallit, amici pro te mori-
 untur. Quæramus igitur illum amicum qui nunquam
 moritur, nunquam amicos deserit, nunquam menti-
 tur, omnibus abundat; qui amicitiam laudans, in-
 quit: « Majorem hac dilectionem nemo habet, quam
 ut animam suam ponat quis pro amicis suis (*Joan.*
xv, 13). » Moriens igitur pro nobis hanc complevit
 dilectionem.

Versus:

Quæ est ista veniens,
 Deliciis affluens?
 Non suis pedibus graditur
 Sed viro suo trahitur.
 In cruce sui tecum.
 Ibi suscitavi te;
 Mater vero tua cecidit
 Et sicut violata ruit;
 Quoniam firmamentum fugit
 Pone super signaculum
 Super cor et brachium.
 Omnia vincit dilectio.
 Nihil timet æmulatio
 Cui non est operatio.
 Quis non exstinguitur,
 Charitas non moritur.
 Hæc virtus est ineffabilis,

(981) « Parva erat Ecclesia de gentibus congregata sub ipsis Domini et apostolorum temporibus, quia et parvitate credentium parva existebat, et

Sublimis, inenarrabilis,
 Fortis et insuperabilis.
 Homo si tradiderit
 Cuncta quæ habuerit
 Pro hac virtute, despicitur
 Charitas; quia perpenditur,
 Non enim pretio venditur.

Christus ad Synagogam de Ecclesia: « Soror
 nostra parva, et ubera non habet. » Soror ista
 Ecclesia gentium intelligitur (981). Dicunt ergo
 apostoli, dicunt Domini nuntii, legati sumus; Do-
 mino nostro uxorem quærimus. Quam igitur ei da-
 bimus? Soror nostra parva est, nuper genita, in-
 sapiens et indocta. Ubera non habet: Testamenta
 non videt, nondum parere, nondum filios enutrire
 potest, virum nescit. Alloquenda est igitur, et de
 nuptiis admonenda. Sed « quid faciemus sorori
 « nostræ in die, quando alloquenda est? » Quibus
 verbis, quibusve promissis ejus animam temperabi-
 mus. Sequitur: « Si murus est, ædificemus super
 « eum propugnacula argentea. » Si, inquit, murum,
 constantiam, fidem et fortitudinem in ea reperie-
 mus, super eum propugnacula argentea et divina
 eloquia ædificemus. Prophetarum namque senten-
 tiæ, doctorumque sermones muro et fidei nostræ
 propugnacula sunt; quoniam his defendimur, his
 vitia superamus, his hæreticis resistimus. Hæc
 633 autem argentea dicuntur, quoniam nihil
 plumbi, vel æris, nihilque falsitatis in eis reperitur,
 « Si ostium est, compingamus illud tabulis cedri-
 « nis, » etc. Ostium, inquit, pingamus, portas si-
 gnemus, et variemus, ut Dei exercitus, virtutumque
 multitudo introitum inveniant; signum recogno-
 scant, et in decoris ornatibus delectentur. Sive
 etiam compingamus et claudamus, ut undique portæ
 compactæ nulla ex parte vitia ingredi possint. Hæc
 autem cedrinis tabulis, exemplis prophetis, im-
 marcessibilibus, aliisque sententiis muniantur. Vox
 Ecclesiæ: « Et ubera mea sicut turris. » Ego, in-
 quit, murus sum, fortis sum, constans sum, vitis
 resisto, inimicos expugno. « Et ubera mea sicut
 turris. » Ubera, inquit, mea, doctrina et sapientia
 mea turris sunt. Alta est doctrina, grandis est sa-
 pientia, bene munita, bene armata, non hæretico-
 rum, non philosophorum sophismata timens. Hæc
 enim ubera filios nutriunt et defendunt. Unde et
 turris et ubera vocantur. Sed ex quo tempore talis
 est fortitudo? Sequitur: « Ex quo facta est coram eo
 « quasi pacem reperiens; » id est ex quo Christus
 me dilexit, Patrique reconciliavit; ex quo angelica
 tuba cecinit: « Gloria in excelsis Deo, et in terra
 pax hominibus bonæ voluntatis (*Luc. ii, 14*). » Syn-
 agoga Ecclesiæ dicit: « Vineam fuit pacifico, quæ
 « habet populos. » Per vineam Ecclesiam; pro paci-
 fico vero Christum intelligas. « Vineam enim Domini
 exercituum, domus Israel est (*Isa. v, 7*). » — « Ipse

ubera necdum habebat; id est nequaquam prædicando spirituales Deo filios generare volebat. » Idem auctor.

autem est pax nostra, quæ fecit utraque unum (Ephes. II, 14). » Hæc autem vinea populos habet, quia Judæos et gentiles, Græcos et barbaros omnesque nationes in unum colligit. « Tradidit eam custodibus, » id est apostolis et doctoribus, qui eam colerept, et amputarent, et a furibus custodirent (982). « Vir affert pro fructu ejus mille argenteos. » Millenarius namque numerus pro summa perfectione et plenitudine ponitur. Et tale est ac si diceret : Vir sanctus et catholicus ut hujus vineæ fruatur merito et beatitudinæ, omnia tribuit quæcumque possidet. Christus dicit : « Vineæ meæ coram me est. » Vineæ, inquit, mea, hæreditas, vel Ecclesia mea coram me est, mihi que servit, et quamvis custodibus eam tradidisset, semper tamen præseus adsum, qui eam munio, præparo, et custodio. « Mitte tui pacifici, » subauditur, tibi servantur. Quos autem superius argenteos dixit, pacificos hic appellat. Sed quare pacificos? Quoniam Deo nos conciliant, ejus inimicitiam, iram et indignationem mitigant, nobisque pacem præparant, et in pacem nos inducunt. Illi autem Ecclesiæ reservantur, eique multiplicati reddentur. « Et ducenti his qui custodiunt fructus ejus. » Ducenti, inquit, millium pacificorum servantur apostolis et doctoribus. His enim sicuti regibus et magistris duplex honor est habendus; siquidem cæteros custodiunt, et pro cæ-

(982) « Custodes hujus vineæ, id est Ecclesiæ, sunt prophete, apostoli, apostolorumque successores. Sive etiam custodes sunt angelicæ virtutes, quæ ab incursibus temptationum et draconum Ecclesiam defendunt. » Idem auctor.

(983) « Fuge, dilecte mi; id est impleto incarnationis et passionis tuæ mysterio, revertere ad cæ-

teris vigilant et moriuntur. Christus Ecclesiæ dicit : « Quæ habitas in hortis, amici auscultant. » Tu, inquit, Ecclesia in hortis habitas, in filiis delectaris, inter rosas et violas jaces, undique flores, undique virtutes, undique doctorum sententiæ sunt. « Fulcite me floribus, » dixisti; completa est petitio tua. Te mei amici, videlicet angeli et apostoli, auscultant, quid credas, quam spem habeas, ad quem finem tendas audire desiderant. « Fac me audire vocem tuam; » laudem scilicet, jubilationem, cantum, laudem et confessionis. Vox Ecclesiæ ad Christum : « Fuge, dilecte mi, assimilare capræ, hinnuloque cervorum super montes aromatum. » Fuge, inquit, relinque terras, advola ad Patrem, ut qui te hominem tantum putant, verum Deum esse credant (985).

B Propter me venisti, domum meam intrasti; jam me osculatus es; tibi sum conjuncta, tibi desponsata. Revertere igitur, trahe me post te, redde vicem, in domum tuam me introduceas. « Assimilare capræ, » pete montes, pete cælos, pete superiora; « hinnuloque cervorum, » ut in umbra, in Selmon, et in refrigerio habites; super montes aromatum in æternum maneat, ubi odor est suavissimus, locus delectabilis, splendor ineffabilis, copia inenarrabilis; ibi sancti exsultant, ibi angeli lætantur; ibi cum Patre et Spiritu sancto laus, honor et gloria in æternum tibi cantatur. Amen.

lum, ut non jam te sicut hominem, sed sicut Deum super omnia cogitare incipiam. Tunc audies vocem meam, quia tunc liberius prædicabo omni mundo. Et hoc est quod Dominus in Evangelio dicit: Ego veritatem dico vobis: expedit vobis ut ego redeam (Joan. XVI, 7). » Idem auctor.

ORDO RERUM QUÆ IN HOC TOMO CONTINENTUR.

S. BRUNO ASTENSIS SIGNIENSIS EP.- SCOPUS.

PROLEGOMENA.	9
Epistola dedicatoria.	89
Vita S. Brunonis.	97
De Vita S. Brunonis commentarius.	137
Testimonia de S. Brunone.	147
EXPOSITIO IN GENESIN.	

EXPOSITIO	IN EXODUM.	233
—	IN LEVITICUM	271
—	IN NUMEROS	463
—	IN DEUTERONOMIUM.	505
—	IN JOB.	551
—	IN PSALMOS.	685
—	IN PROVERB. CAP. XXXI, 10.	1250
—	IN CANTICA.	1254

FINIS TOMI CENTESIMI SEXAGESIMI QUARTI